

# ADMINISTRATIONSUDVALGET AF 1960

## 1. BETÆNKNING



BETÆNKNING NR. 301

1962



## INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
I. Udvalgets nedsættelse og hidtidige arbejde.....	5
II. Centraladministrationens almindelige organi sation.....	6
A. Indledning.....	6
B. Beskrivelse af centraladministrationen.....	7
C. Kritik.....	12
D. Forslag.....	13
III. Omlægning af uddannelsesvæsenets administration.....	16
A. Historisk udvikling.....	16
B. Tidligere kommissionsarbej der.....	17
C. Budgetter.....	20
D. Udvalgets overvejelser.....	21
E. Udvalgets forslag.....	24
IV. Undervisningsministeriet.....	29
A. Nuværende opbygning.....	29
B. Udvalgets forslag til opbygning af undervisningsministeriet.....	30
V. Ministeriet for kulturelle anliggender.....	39

### *Bilag.*

1. Notat til statsministeren af 31. august 1961 om administrationsudvalgets hidtidige arbejde.....	43
2. Bekendtgørelse nr. 290 af 19. september 1961 om fastsættelsen af forretningsområdet for ministeriet for kulturelle anliggender.....	46
3. Bekendtgørelse nr. 296 af 25. september 1961 om overførelse af visse forretningsområder til undervisningsministeriet.....	47
4. Notat til statsministeren af 11. oktober 1961 om den foreløbige administration i undervisningsministeriet af efteruddannelsen.....	48



## Udvalgets nedsættelse og hidtidige arbejde.

### 1.

Ved skrivelse af 24. maj 1960 nedsatte statsministeren et udvalg, som fik til opgave at formulere mere generelle retningslinier for den kommende udvikling af administrationen samt efter drøftelse med statsministeren at foretage nærmere undersøgelser af de enkelte ministeriers opbygning og sagsområde.

Det var i skrivelserne anført, at man under den udvikling, som gennem de sidste årtier har fundet sted i statsadministrationen, på nogle områder har henlagt væsentlige dele af de administrative funktioner til særlige institutioner - direktorater, inspektorer, tilsyn m.m. - medens behandlingen af enkeltsager på andre områder fortsat sker inden for ministeriernes departementer. Departementerne er efter dansk tradition de bærende organer i den centrale statsforvaltning og er i konsekvens heraf normalt ankeinstans for institutionernes og de lokale styrelseres afgørelser.

Det anførtes endvidere, at regeringen fandt det hensigtsmæssigt på et tidspunkt, hvor de ekstraordinære opgaver fra krigs- og efterkrigstiden stort set er afviklet, at lade foretage en mere principiel gennemgang af den historisk betingede opgavefordeling mellem departementer og institutioner. Endvidere ønskede regeringen overvejet, om der ved ændringer i opgavefordelingen mellem departementer og institutioner samt eventuelt ved visse omlægninger i sagsfordelingen mellem ministerierne vil kunne opnås besparelser og administrative forenklinger, som tillige vil medføre en kortere ekspeditionstid for de administrative sager og for besvarelse af henvendelser fra private til administrationen.

Til formand for udvalget blev beskikket departementschef Ulrik Andersen, finansministeriet. Udvalget kom i øvrigt til at bestå af departementschef H. H. Koch, atomenergikommissionen, departementschef J. Elkjær Larsen,

statsministeriet, professor, dr. jur. Poul Meyer, Århus universitet, direktør A. W. Nielsen, forvaltningsnævnet, departementschef Erik Ib Schmidt, økonomiministeriet, og departementschef J. H. Zeuthen, indenrigsministeriet.

Sekretariatschef E. A. Buchardt, forvaltningsnævnets sekretariat, blev anmodet om at bistå udvalget, der tillige ville få stillet anden fornøden sagkyndig bistand til disposition.

Som udvalgets sekretær blev udpeget kontorchef B. G. Toft-Nielsen, statsministeriet. Til udvalgets sekretariat har endvidere været knyttet konsulent O. I. Mikkelsen, finansministeriet, fuldmægtig E. C. Bast, socialministeriet, sekretær B. E. Bengtson, forvaltningsnævnets sekretariat, og sekretær A. Lund-Sørensen, sekretariatet for civilrettsberedskab.

Udvalget blev bemyndiget til at indhente alle for dets virksomhed fornødne oplysninger og tilkalde repræsentanter for de forskellige styrelser til nærmere drøftelse af de pågældende styrelseres forhold.

Statsministeren har deltaget i en del af udvalgets møder, og udvalget eller dele af dette har derudover haft samtaler med bl.a. tjenestemænd i undervisningsministeriet, arbejdsministeriet og handelsministeriet.

Direktør A. W. Nielsen har bl.a. på grund af bortrejse været forhindret i at deltage i andre end udvalgets indledende møder og har derfor ikke underskrevet nærværende betænkning.

### 2.

Udvalget har indledt sit arbejde med en generel drøftelse af spørgsmålet om en indskrænkning af departementernes arbejdsopgaver under hensyn til den omstændighed, at det er departementerne, som har været udsat for den største vækst inden for den samlede statsadministration i de siden ministerialsystemets indførelse forløbne ca. 100 år. I departementerne er samlet en række uensartede opgaver, og departementerne

er samtidig i en lang række sager både første og sidste instans inden for statsadministrationen.

Den omhandlede diskussion har ført til principielle overvejelser om, hvorvidt der i større omfang end hidtil bør gennemføres en deling i departementer med planlæggende, koordinerende og budgetmæssige opgaver m.v. og direktorater med udførende opgaver. Udvalgets konklusioner på dette punkt, der er indeholdt i kapitel II, må dog tages med det forbehold, at det ikke har været udvalget muligt på indeværende tidspunkt at danne sig et sikkert skøn over, i hvilket omfang den skitserede principielle ordning bør gennemføres i alle ministerier. Der vil kunne komme andre løsninger på tale, f.eks. muligheden af udskillelse af sagområder til selvstændige statsvirksomheder uden for den sædvanlige administration.

Når udvalget allerede på indeværende tidspunkt må fremlægge resultaterne af sine principielle overvejelser, der altså kun kan anses for foreløbige, beror det på, at statsministeren, efter at der i november 1960 havde været afholdt folketingsvalg, meddelte udvalget, at regeringen måtte lægge vægt på, at udvalget til forlods behandling optog spørgsmålet om undervisningsministeriets administrationsområde m.v. I forbindelse med spørgsmålet om overflytning af undervisningsområder fra bl.a. handelsmini-

steriet og arbejdsministeriet overvejede man i udvalget tillige at inddrage arbejdsministeriets administrationsområde i sin første betænkning, idet en overførsel af de under arbejdsministeriet hørende undervisnings- og uddannelsesområder til undervisningsministeriet ville medføre en væsentlig indskrænkning i ministeriets sagområde. Udvalget besluttede dog at udskyde en nærmere gennemgang af arbejdsministeriet, idet man var af den opfattelse, at ministeriets forhold måtte ses i nærmere relation til en række andre ministerier, navnlig socialministeriet. Overvejelserne vedrørende undervisningsministeriet medførte iøvrigt, at det blev nødvendigt at udskille en række ikke-undervisningsmæssige sagområder fra undervisningsministeriet og henlægge dem til et nyt ministerium, ministeriet for kulturelle anliggender.

Vedrørende disse spørgsmål henvises til kapitlerne III—V, hvoraf kapitel IV og kapitel V er udarbejdet i samarbejde med undervisningsministeriet, for så vidt angår beskrivelserne af ministeriernes ressort. De i afsnittene indeholdte konklusioner, herunder afvejen af, i hvilket omfang en direktoratsordning vil kunne gennemføres i undervisningsministeriet og ministeriet for kulturelle anliggender, står dog alene som udtryk for udvalgets indstilling.

## Kapitel II

# Centraladministrationens almindelige organisation.

### A. Indledning.

Selvom der er sket væsentlige udvidelser af den danske centraladministration i de sidste hundrede år, er organisationsformen i princippet forblevet uændret siden administrationsreformen i 1848. Den største del af administrationen udføres stadig i ministeriernes departementer. Der er ganske vist oprettet et stort antal direktorater, inspektorater, tilsyn m.v., men forvaltningens udvikling har været så stor, at antallet af oprettede direktorater m.v. ikke har kunnet dække udvidelsen af centraladministrationens arbejde, og den statslige lokaladministration er forholdsmæssigt langt fra udvidet i samme omfang som den centrale administration.

Administrationsreformen i 1848 bestod i ind-

førelsen af ministerialsystemet og i den påfølgende ændring af kancellier, kollegier, direktioner m.v. til 7 hierarkisk opbyggede ministerier.

De praktiske og teoretiske overvejelser, der dannede baggrunden for denne reform, må søges dels i den udbredte misfornøjelse med kollegialstyret, dels i international påvirkning og endelig i forfatningsmæssige hensyn.

Kritikken mod kollegiesystemet kom både ude fra og inde fra, både fra borgerne og fra embedsmændene, og fejlene var åbenbare. For det første skete et stort kraftspild ved, at et kollegium af embedsmænd skulle behandle samtlige sager, selv rutinemæssige. Dernæst var ekspeditionsgangen tung og langtrukket, hvilket medførte, at sageres behandling tog alt for

lang tid. Og endelig svækkedes den personlige virkekrang hos den dygtige embedsmand, så at gennemførelsen af reformer var overordentlig vanskelig. Det var derfor den almindelige opfattelse, at kollegiestyret var et dårligt administrativt system, og at det var nødvendigt at indføre et mere tidssvarende system.

Opmærksomheden rettede sig naturligt mod det nye administrative system, ministerialsystemet, der på det tidspunkt gik sin sejrsgang over hele Europa. Ministerialsystemet er det administrative system, hvorefter der i spidsen for vedkommende forvaltningsområde kun står én ansvarlig, ministeren. Men den praktiske udformning, det havde fået i sit fædreland, Frankrig, under Napoleon I's styre, indebar tillige, at forvaltningen organiseredes i et bestemt antal ministerier, normalt 7, efter strengt saglige hensyn, og at der under den enkelte minister fandtes et embedskorps, som var organiseret hierarkisk.

Endeligt afgørende for ændringen i administrationen blev dog indførelsen af en fri forfatning. Gennem hele enevældens tidsperiode havde kollegiesystemet behersket den danske administration, og det var derfor en vidt udbredt anskuelse, at der bestod en uadskillelig sammenhæng mellem enevælde og kollegiestyre, og at omvendt en fri forfatning var nødvendig forbundet med overgang til ministerialsystemet, navnlig som følge af det indførte ministeransvar. Uanset at denne opfattelse langt fra er holdbar, udøvede den en væsentlig betydning; så meget mere som det var opfattelsen hos tilhængerne af en fri forfatning, at den væsentligste modstand mod denne kom fra kollegierne.

Til grund for fordelingen af forretningerne mellem de enkelte ministerier ligger en betænkning af den daværende generalprokurør T. Algreen-Ussing. Hans betænkning, der i det store og hele blev gennemført, er forblevet grundlæggende som system endnu op til vore dage. De forandringer i ministeriernes forretninger m.v., der ofte gennemføres, må betragtes som ændringer til kundgørelse af 24. november 1848 om ministeriernes endelige ordning. Nogen samlet fordeling af forretningerne mellem de forskellige ministerier er således ikke siden gennemført ved nogen kgl. resolution. Hovedprincippet i kundgørelsen har, som det hedder i premierministerens forestilling til kongen, »været på den ene Side at samle under hvert Ministerium de Brancher, som efter deres Natur finder deres nærmeste Plads under samme, og paa den anden

Side i Udførelsen at lempe dette Princip, saavidt muligt efter, hvad Hensynet til, at ikke enkelte Ministerier skulle blive altfor uforholdsmæssig bebyrdede i Sammenligning med andre, krævede«.

Administrationens organisationsproblemer har siden 1848 af og til været taget op til generel drøftelse; i dette århundrede i Administrationskommissionen af 1923 og Forvaltningskommissionen af 1946. Disse kommissioner, hvis væsentligste opgave var at undersøge mulighederne for en forenkling af statens administration, fremsatte en del konkrete forslag, men nogen varig betydning for de store linier i centralforvaltningens administration har deres arbejde ikke fået.

Udover disse 2 kommissioner har en række andre kommissioner og udvalg bl.a. haft til opgave at behandle specielle områder af forvaltningens virke.

## **B. Beskrivelse af centraladministrationen.**

### **1. Retsgrundlag.**

Det statsretlige grundlag for det nuværende centrale forvaltningssystem indeholdes bl.a. i en række bestemmelser i grundloven. Af størst betydning i denne sammenhæng er grundlovens § 14, hvorefter kongen bl.a. bestemmer ministre-nes antal og forretningernes fordeling imellem dem. Bestemmelsen antages at give regeringen adgang til frit at kunne bestemme, hvilke sagområder der henhører under de enkelte ministerier, idet en i en lov indeholdt bestemmelse om, at visse forretninger henhører under et bestemt ministerium, vil kunne ændres ved kgl. resolution.

### **2. Centraladministrationens opgaver.**

I midten af forrige århundrede var statens opgaver indadtil i det væsentlige begrænset til opretholdelse af lov og orden i forbindelse med den mest nødvendige virksomhed til fremme af sociale, kulturelle og uddannelsesmæssige formål, og forvaltningens opgaver var derfor **set** med nutidens øjne få og stærkt begrænsede.

Udover den udvidelse af forvaltningens arbejde, der er betinget af stigningen i befolkningstallet, har den tekniske, sociale og økonomiske udvikling medført, at staten har måttet påtage sig opgaver inden for flere samfundsområder, og dermed er forvaltningens arbejde vokset i meget betydeligt omfang.

I sammenhæng med, at langt de fleste lovforslag bliver fremsat af regeringen, har centraladministrationen forud for de enkelte lovforslags fremsættelse normalt måttet gennemføre et stort forberedende arbejde. Efterhånden som samfundsforholdene er blevet mere komplicerede, er dette arbejde vokset i omfang og betydning. De forberedende undersøgelser og selve udarbejdelsen af lovforslagene sker normalt i de enkelte ressortkontorer, undertiden på grundlag af en udvalgs- eller kommissionsbetænkning.

Men også arbejdet med afgørelsen af konkrete sager er blevet betydeligt mere omfattende. Antallet af sådanne sager er på grund af statens mere omfattende ansvar inden for flere og flere samfundsområder vokset meget betydeligt. Men yderligere må det tages i betragtning, at sagsforberedelsen i det stadigt stigende antal tilfælde, hvor afgørelsen er af indgribende betydning for den enkelte borger, må være meget omhyggelig og grundig, hvilket i sig selv indebærer en forøgelse af centraladministrationens arbejde.

En aflastning af centraladministrationen er dog i et vist omfang sket ved, at man har oprettet særlige forvaltningsorganer, navn og råd specielt indrettet til afgørelse af sager, der er af mere indgribende karakter for borgerne.

Endelig skal nævnes, at en stor del af forvaltningsarbejdet ikke er af administrativ, men af erhvervsbetonet karakter, f. eks. driften af statsvirksomheder.

### 3. Forvaltningens organer.

Uanset væksten i de forvaltningsmæssige organer udføres som nævnt i indledningen stadig den største del af den centrale administration i ministeriernes departementer.

1°. Efter grundlovens § 14 udnævner og afskediger kongen statsministeren og de øvrige ministre. Disse udgør i forening under kongens forsæde statsrådet, hvori alle love og vigtige regeringshandling forhandles, grundlovens § 17. Det er imidlertid i dag kun et fåtal af forvaltningssager, der behandles i statsrådet, og behandlingen har en ret formel karakter, idet regeringens reelle afgørelse er truffet i ministermøderne, der imidlertid ikke omtales i grundloven. Som det fremgår af de hidtil udkomne dele af »Statsraadets Forhandlinger 1848-63«, har man derimod i statsrådet i de første år efter 1849 beskæftiget sig med talrige konkrete for-

valtningssager. Statsrådets møder opfyldte således den funktion, som ministermøderne har i dag, men behandlede et langt større antal administrative enkeltsager, end tilfældet er i vor tids ministermøder.

Udover i statsrådet indhentes kgl. resolution i en del forvaltningssager gennem kabinetssekretariatet. Der har imidlertid i nyere tid været en almindelig tendens til at henlægge også den formelle afgørelse i forvaltningssager til den pågældende minister.

2°. I spidsen for de enkelte ministerier står ministeren, som er øverste forvaltningschef for det pågældende ministerium og de ministeriet underlagte dele af statsadministrationen. Ministeren kan, hvor ikke lovgivningen eller praksis hjemler særlig undtagelse, træffe alle forvaltningsafgørelser og er ansvarlig for administrationen. Ministerens opgave består dog ikke blot i udøvelse af forvaltning i videste forstand, men omfatter også stillingtagen til nødvendigheden af ændringer i lovgivningen. Det er ministeren, der fremsætter lovforslag i folketinget og er ansvarlig over for tinget.

På det forvaltningsmæssige område giver ministerens personlige indflydelse sig væsentlig udtryk gennem udstedelse af generelle forskrifter for statsforvaltningens virksomhed. I disse er det muligt for ministeren at fastlægge den praksis, han på det pågældende forvaltningsområde ønsker fulgt, og retten til at udstede sådanne forskrifter er derfor kun i begrænset omfang delegeret til embedsmænd, i departementerne. Endvidere skal nævnes, at samtlige ministre deltager i de regelmæssigt afholdte ministermøder, hvor regeringens almindelige politik fastlægges, og hvor mere principielle forvaltningsspørgsmål får deres reelle afgørelse. Til aflastning af ministermøderne er i de senere år indført regeringsudvalg til behandling af særlige spørgsmål, f. eks. regeringens økonomiudvalg.

3°. I 1848 var der 7 ministerier, i vore dage er antallet væsentligst større, fra 15 til 18. Nye ministerier er blevet oprettet ikke blot på grund af centraladministrationens almindelige vækst, men også af politiske grunde, og nogen generel organisationsplan for forretningernes fordeling mellem ministerierne er som tidligere nævnt ikke udarbejdet siden gennemførelsen af ministerialsystemet i 1848.

Ministerierne er af vidt forskellig størrelse,



således kan det nævnes, at det største ministerium, finansministeriet, i dag består af 7 departementer med et halvt hundrede kontorer og et akademisk personale på omkring 330, mens det mindste ministerium, fiskeriministeriet, kun har ét departement med 2 kontorer og et akademisk personale på ca. 10. Denne forskel i størrelse betyder i øvrigt - alt andet lige -, at en ministers muligheder for at gøre sin indflydelse gældende dels på det egentlige departementale arbejde, jfr. om dette senere, og dels på den løbende konkrete forvaltning er vidt forskellige fra ministerium til ministerium.

Ministerierne (udenrigsministeriets forhold er i denne relation specielle) er bygget op af et eller flere departementer under ledelse af en departementschef, og hvert departement består af et antal kontorer med en kontorchef i spidsen. I nogle større ministerier er der i departementerne oprettet afdelinger omfattende flere kontorer. Af ministerier med mere end ét departement kan nævnes:

Finansministeriet:

Departementet for finansvæsenet, lønnings- og pensionsdepartementet, det økonomiske sekretariat (for tiden i tjenstlig henseende henlagt under økonomiministeren), departementet for told- og forbrugsafgifter (generaldirektøren for toldvæsenet er chef for departementet) og skattedepartementet. Endvidere de 3 revisionsdepartementer.

Undervisningsministeriet:

1. departement.

2. departement.

Økonomiministeriet:

Det økonomiske sekretariat.

Det statistiske departement.

Den grundlæggende administrationsenhed i de danske ministerier er det enkelte kontor med sit afgrænsede sagsområde. Forretningsgangen varierer fra kontor til kontor. Der findes ikke noget reglement for sagernes behandling i kontorerne, men oftest er arbejdet med sager, der ikke er rent rutinemæssige ekspeditionssager, organiseret i 2-3 trin: referent (sekretær), eventuelt overreferent og kontorchef. Vigtigere sager går videre til departementschefens og eventuelt ministerens afgørelse.

Selvom det er umuligt i en kort oversigt udtømmende at anføre de opgaver, som centraladministrationens departementer har i dag, kan følgende almindelige grupper opstilles:

a) Planlægning.

b) Udarbejdelse af lovforslag, anordninger (bekendtgørelser) og generelle administrative forskrifter (cirkulærer) samt stillingtagen til bevillingsspørgsmål.

c) Afgørelse som sidste administrative instans af spørgsmål, der ved rekurs indbringes for det administrative organ.

d) Afgørelse af spørgsmål, der af en underordnet central eller lokal institution forelægges med indstilling.

e) Afgørelse af »quasi-judicielle« spørgsmål, f.eks. bødepålæg og fastsættelse af borgernes familie- eller socialretlige status.

f) Afgørelse af andragender om tilladelse, dispensation, autorisation og lignende.

g) Andre afgørelser af enkeltsager, der ikke tidligere har været behandlet af en offentlig myndighed.

h) Varetagelse af forbindelsen til internationale organisationer og deltagelse i disses arbejde.

Endvidere vil det ofte være et departements opgave at føre tilsyn med underinstitutioner.

Det sagsbehandlende personale i departementerne består i dag som hovedregel af juridisk, statsvidenskabelig eller økonomisk uddannet personale. I adskillige departementer behandles rutinesager dog, i hvert fald i første led, af personale, der ikke er akademisk uddannet.

4). Udover ministeriernes departementer findes følgende centrale administrationer, hvis chefer har direkte referat til ministeren.

I finansministeriet:

Toldvæsenet (generaldirektøren er chef for departementet for told- og forbrugsafgifter).

I justitsministeriet:

Direktoratet for fængselsvæsenet.

I indenrigsministeriet:

Direktoratet for statshospitalerne.

I socialministeriet:

Direktoratet for den sociale særforsorg.

I ministeriet for offentlige arbejder:

Generaldirektoraterne for statsbanerne og for post- og telegrafvæsenet.

Disse centrale administrationer af departemental karakter, men med betegnelsen generaldirektorat eller direktorat, er med en enkelt undtagelse oprettet med hjemmel i en speciel lov, og de har oftest deres største virksomhed i driften af institutioner, som virker umiddelbart i forhold til den enkelte borger, f.eks. statsbanerne, postvæsenet, hospitaler, forsorgsanstalter o.s.v. Denne omstændighed giver sig også ud-

tryk i, at den personalemæssige sammensætning er meget forskellig fra de almindelige departementers. Antallet af juridiske, statsvidenskabelige og økonomiske kandidater er forholdsmæssigt størst i departementerne.

5°. Udover de departementalt stillede direktorater er der i tidens løb oprettet flere direktorater, der er placeret som institutioner under departementerne, d.v.s. uden direkte referat for den enkelte direktør til den pågældende minister.

Når direktoraterne på trods af, at der ikke — som i 1848 — findes nogen principiel beslutning om ændring i administrationens organisation, har vundet så betydelig indpas, som tilfældet er, har det sin årsag først og fremmest i administrative overvejelser, idet direktoraternes administrationsform ofte vil være mere smidig og hurtigere end den departementale form. Direktoraterne kan helt hellige sig den udførende administration, medens departementerne har en lang række andre opgaver af mere principiel karakter.

Endvidere kan anføres, at det har været naturligt at henlægge midlertidige opgaver til direktorater, hvis personale har kunnet kontraktansættes, ligesom forbindelsen til sagkyndige eller erhvervene m.v. ofte lettere har kunnet administreres af direktorater, navnlig hvis disse har været underlagt et af de særlige nævn, jfr. nedenfor, hvor interessegrupperne (erhvervsorganisationer og andre organisationer, der på samme måde som statsadministrationen i tidens løb er blevet kraftigt centraliserede) har kunnet opnå direkte repræsentation og derigennem medindflydelse på afgørelserne.

Funktionsfordelingen mellem direktorat og departement er normalt den, at direktoratet inden for det område, der er henlagt til det, selvstændigt tager stilling til og i eget navn træffer afgørelse i de konkrete sager, der forelægges det. Bevillings- og budgetmæssige spørgsmål, lovgivningsspørgsmål, planlægning m.v. forberedes undertiden i direktoratet, men selve behandlingen af sådanne spørgsmål finder sted i et kontor i det pågældende ressortministeriums departement. En særlig stilling indtager dog vejdirektoratet, der er stillet som en afdeling i departementet.

Arbejdsområde er et direktorats område normalt begrænset til varetagelse af et bestemt sagområde i modsætning til departementerne, som almindeligvis beskæftiger sig med flere ofte vidt forskellige sagområder.

Sagsbehandlingen i direktoraterne foregår i visse tilfælde på væsentlig samme måde som i departementerne, hvilket navnlig er tilfældet i de institutioner, hvis beslutninger på afgørende måde får indflydelse på enkelte borgeres retlige stilling, som f.eks. invalideforsikringsretten. Andre arbejder derimod efter et system, hvor den enkelte behandler de inden for hans fordeling forekommende sager og træffer afgørelse i dem på grundlag af generelle instruktioner givet af overordnede. I tilfælde af klage over en afgørelse går sagen dog oftest gennem flere led, inden den på ny bliver afgjort (indre rekurs). Denne behandlingsmåde har været almindelig i de direktorater, som blev oprettet på grund af de ekstraordinære forhold under krigen, som f.eks. varedirektoratet, hvor sagsområdet var fagligt stærkt begrænset, mens antallet af sager var meget stort og sagerne derfor ensartede.

Normerings- og klassifikationsmæssigt er direktoraterne (d.v.s. de pågældende direktører og deres personale) placeret i normeringslovens afdelinger for ministeriernes institutioner i modsætning til departementerne og direktørerne med direkte referat, der er opført i lovens afdeling 1. Lønningsmæssigt er personalet ligestillet med departementernes. Direktørerne er normeret i 27., 28. og 29. lønningsklasse.

6°. Udover departementer og direktorater har der i de seneste årtier udviklet sig en række udvalg, nævn og råd, der virker og træffer deres afgørelse, uden at vedkommende minister har mulighed for at gribe ind i de enkelte sag. Til disse er der normalt knyttet sekretariater, ofte med en direktør i spidsen, f.eks. monopoltilsynet.

#### 4. Afgørelsesmyndigheden.

Ved indførelsen af ministersystemet i 1848 faldt den kollegiale behandlings- og afgørelsesform i statsadministrationen bort. Forvaltningen blev hierarkisk opbygget med ministre i spidsen for hver administrationsgren, og det var oprindeligt tanken, at ministeren personlig skulle træffe afgørelserne. Allerede ved bekendtgørelserne om de enkelte ministeriers ordning blev der dog i nogle tilfælde givet bemyndigelse til departementscheferne til under ministerens ansvar og på dennes vegne at træffe afgørelser. Hverken minister eller departementschef har imidlertid mulighed for at afgøre hver enkelt sag, og uden særlig formel beslutning er sådan bemyndigelse blevet givet også til andre tjenestemænd. Efter-

hånden som statsforvaltningen har udviklet sig, er flere og flere afgørelser truffet af kontorchefer eller fuldmægtige, en udvikling, som er blevet fremmet derved, at antallet af enkeltafgørelser i ministerierne er steget meget stærkt.

I sagsbehandlingen kan der vel have deltaget en eller flere andre embedsmænd, men selve afgørelsen, resolutionen er normalt en enkeltmandsafgørelse.

Afgørelsen er imidlertid formelt ministerens, hvorfor departementernes personale altid har underskrevet P.M.V.

Udover denne »uegentlige« delegation af afgørelsesmyndighed, der har fundet sted inden for departementerne, er der også sket delegation til centrale administrationer uden for departementerne og til lokaladministrationen.

Muligheden for og omfanget af sådan delegation er ikke gjort til genstand for særlig indgående behandling i dansk forvaltningsretlig litteratur, men i praksis antages det, at delegation kan finde sted — både til centrale og lokale forvaltningsorganer — i ret vidt omfang. Selv hvor det i lovgivningen udtales, at visse afgørelser træffes af ministeren, har man ikke anset delegation for udelukket, medmindre det udtrykkeligt af loven, af folketingets forhandlinger eller lignende klart fremgår, at det har været tanken at udelukke en sådan delegation. Årsagerne til delegationen må ofte søges i, at det dels derved har været muligt at opnå en hurtigere behandling af sagerne, og dels at man har kunnet aflaste departementerne for et stort antal enkeltafgørelser.

Det er dog ikke alene ved delegation, at afgørelsesmyndighed er henlagt til de uden for departementerne stående forvaltningsorganer (direktorater m.v.), men også lovgivningsmagten har i mange tilfælde henlagt denne myndighed til disse organer. Som tidligere nævnt er den enkelte minister øverste forvaltningschef for det pågældende ministerium og de ministeriet underlagte dele af statsadministrationen. Dette indebærer, at ministeren over for sine underordnede, hvad enten disse har fået afgørelsesmyndighed tillagt direkte af lovgivningsmagten eller ved administrativ delegation, normalt, d.v.s., når kompetencen ikke af lovgivningsmagten er endeligt henlagt til den pågældende institution, eller der er indført en fast lovordnet rekursordning, er beføjet til at udstede tjenestebefalinger, har adgang til at ændre den underordnede afgørelser såvel af egen drift som efter klage, kan kræve forudgående godkendelse af den underord-

nede afgørelse og i det hele træde i den underordnede sted.

I de sager, hvor afgørelsesmyndigheden er henlagt til et direktorat uden for departementet, har direktøren vel et særligt selvstændigt ansvar for behandlingen og afgørelsen af sagerne, men det sædvanlige parlamentariske ansvar påhviler ministeren.

## 5. Omgørelsesret og klageadgang (rekurs).

Som nævnt indebærer ministerens funktion som øverste forvaltningsmyndighed normalt, at han har omgørelsesret, og at der for den enkelte borger er klageadgang til ham.

I de tilfælde, hvor et sagsområde er henlagt til ministeren (ministeriet), og hvor enkeltafgørelserne træffes i departementet, kan ministeren gribe ind i kraft af sin stilling som chef for departementet. Det samme er tilfældet, hvor sagsområdet ved administrativ delegation er henlagt til en uden for departementet stående central administration eller til lokaladministrationen, idet ministeren ikke uden særlig hjemmel ved delegationen kan give afkald på disse beføjelser.

Hvor lovgivningen har henlagt et sagsområde til en uden for departementet stående central administration eller til lokaladministrationen, kan ministeren imidlertid også normalt gribe ind, men undtagelse kan ske enten ved, at afgørelsen endeligt (her tænkes ikke på spørgsmålet om endelighed i forhold til domstolene) er henlagt til den pågældende myndighed, eller ved at der er anordnet en rekurs-instansfølge, der ofte ender med et kollegialt sammensat organ, et råd eller nævn.

## 6. Direkte referat.

I normerings- og klassificeringslovens § 2 er anført, at »de i nærværende (29.) lønningsklasse placerede tjenestemænd står i deres embede umiddelbart under ministeren«, og tilsvarende bestemmelser er opført i lovene om generaldirektoraterne.

Det forhold, at der er tillagt en embedsmand direkte referat til ministeren, indebærer, at sagsbehandlingen inden for den pågældende administrative enhed kan afsluttes med en ministerafgørelse, og at de sager, der ikke forelægges ministeren, afgøres på dennes vegne (P.M.V.).

De administrationer, hvis chefer ikke har direkte referat, kan ikke på egen hånd opnå en ministerafgørelse, men må forelægge sagerne

for det departement, hvorunder den pågældende administrations forretningsområde hører.

### C. Kritik.

En del af den kritik, der rettes mod administrationen, går ud på, at den nuværende forvaltning ikke er tilstrækkelig effektiv.

Begrebet effektivitet har imidlertid et helt andet indhold i den offentlige forvaltning end i det private erhvervsliv.

I driftsøkonomien forstår man ved effektivitet, at en virksomhed giver størst muligt udbytte målt i penge ved anvendelse af de mindst mulige omkostninger målt i penge, men i forvaltningen kan hverken omkostninger eller udbytte eentydigt bestemmes. Hvis en bestemt slags sager ønskes behandlet på den mest betryggende måde af et højt kvalificeret personale, vil sagsbehandlingen nødvendigvis blive forholdsvis kostbar, og jo grundigere en sag ønskes undersøgt og forberedt, des længere tid må der medgå til sagsbehandlingen. På tilsvarende måde vil krav om hurtig sagsbehandling betyde, at sagerne kun i mindre omfang forelægges ministeren til godkendelse, ligesom dette krav også iøvrigt kun kan opfyldes på bekostning af grundighed og indsigt. Man kan næppe helt se bort fra, at en vis forøgelse af antallet af sager, der fordeles til de enkelte sagsbehandlere, gør det vanskeligt for tjenestemændene at foretage en så tilbunds gående undersøgelse af problemerne, som tjenestemændene finder påkrævet og ønskeligt for at kunne træffe en afgørelse af sagen. Det er derfor ikke ud fra rent teknisk-administrative synspunkter muligt at tage stilling til, hvilken vægt der inden for et bestemt sagområde skal lægges på de enkelte hensyn, men dette må afhænge af en forvaltningspolitisk vurdering. Når en sådan vurdering er foretaget, må det derimod være opgaven for ethvert forvaltningsorgan inden for de rammer, der derved er sat, at udøve sine funktioner så hurtigt som muligt og med så ringe omkostninger for borgerne og det offentlige som muligt.

Som tidligere anført består centraladministrationens hovedopgave i dag dels i behandling af sager af generel politisk og administrativ art og dels i at træffe afgørelse i konkrete sager.

Ved den nuværende fordeling af forretningerne mellem departementer og direktorater har man imidlertid næppe gjort sig en forskel herimellem klar, og det har man i hvert fald ikke ved fordelingen inden for departementerne. Re-

sultatet er da også blevet, at disse væsensforskellige opgaver i dag i departementerne behandles af samme personale og i samme sagsbehandlingsformer, hvilket har medført en række uheldige konsekvenser.

De konkrete sagers oplysning vil ofte være en arbejdskrævende belastning. Det kan være vanskeligt at give sagerne en behandling, der er afpasset efter deres saglige vægt, når sagområdet er så uensartet, som tilfældet er. Dertil kommer, at personalets kvalifikationer og de konkrete sagers art i mange tilfælde ikke vil stå i rimeligt forhold til hinanden. Departementernes nuværende omfang nødvendiggør et stort personale, og da mange kontorer ofte beskæftiger sig både med de mest omfattende sager og med rene rutinesager, kan der være tilfælde, hvor man ikke er i stand til at give de vigtigste og mest principielle sager en helt tilfredsstillende behandling, ligesom der kan være tilfælde, hvor højt uddannet og højt kvalificeret arbejdskraft må beskæftige sig med rutinesager, der kunne behandles lige så forsvarligt og hurtigere af f.eks. specialuddannet kontorpersonele. Dette kan videre medføre, at der ikke er tilstrækkelig tid til behandlingen af vigtigere sager, mens omvendt behandlingen af rutinesager bliver for langsom. Man må dog i denne forbindelse ikke se bort fra den værdi, der ligger i, at de embedsmænd, der beskæftiger sig med planlægning og udformning af generelle regler, ved behandlingen af konkrete sager, får indblik i den praktiske forvaltnings problemer, men det kan være vanskeligt i departementerne at tilrettelægge den administrative procedure, således at f.eks. rutinesager, sager af særlig teknisk karakter, sager af retlig karakter og sager af administrativ art bliver behandlet med indsats af den arbejdskraft, der kvantitativt og kvalitativt giver den optimale effektivitet.

Administrationens vækst har forøget behovet for en central planlægning og for en stadig undersøgelse af udviklingen inden for de områder, som de enkelte administrationsgrene hver især omfatter. De foran angivne forhold har ofte vanskeliggjort det for de ministerielle departementer at løse disse planlæggende opgaver på tilfredsstillende måde, og der har ved flere lejligheder været rejst berettiget kritik af mangler af denne karakter.

En væsentlig indvending mod det nuværende system er derudover vanskeligheden ved koordinering, ikke blot mellem de forskellige ministerier indbyrdes, men også inden for det enkelte

ministerium mellem de forskellige departementer og (general-) direktorater.

For øjeblikket er forholdet det, at i et ministerium med flere departementschefer og generaldirektører er det ministeren, der er det koordinerende led.

Sager, der forelægges ministeren fra de forskellige departementer, er ikke sikret en fælles behandling på det administrative plan, og der er derfor ingen garanti for, at også de andre under ministeren sorterende departementer m.v. får lejlighed til at fremsætte deres forslag og bemærkninger.

I tilfælde af uoverensstemmelse mellem de forskellige departementer bliver det ikke blot ministerens opgave at træffe en afgørelse, uden at der foreligger nogen begrundet indstilling om, hvorledes de indbyrdes modstridende hensyn skal koordineres, men det er også ministerens opgave selv at være opmærksom på, at der muligvis gør sig modsatte betragtninger gældende i andre departementer i samme ministerium.

#### D. Forslag.

1. Udvalget har overvejet mulighederne for en ændret opbygning af de enkelte ministerier, og resultatet af udvalgets hidtidige overvejelser er, at man i hvert enkelt tilfælde bør søge at gennemføre et system, hvorefter de enkelte ministerier opbygges af eet departement og et eller flere fagdirektorater. Dette udelukker ikke, at man, hvor forholdene taler derfor, opretholder eller opretter statsinstitutioner uden for departementerne eller mere uafhængige organer, såsom særlige nævn eller statsejede selskaber.

I forbindelse med overvejelserne om indførelsen af et sådant system har udvalget måttet overveje bl.a. spørgsmålene om den funktionelle sagfordeling mellem departement og direktorater og om direktoraternes stilling over for departementet.

Ved fastlæggelsen af den funktionelle sagfordeling mellem departement og direktorater må man bl.a. tage hensyn til, at en ministers opgave, som tidligere nævnt, ikke blot består i udøvelse af forvaltning i videste forstand, men også omfatter stillingtagen til nødvendigheden af ændringer i lovgivningen.

2. Udvalget har ment, at man ved tilrettelæggelsen af forvaltningen fremover bør søge at indskrænke ministrenes og dermed departementernes forvaltningsmæssige opgaver og i denne for-

bindelse betragte departementerne som ministrenes sekretariater. Departementets opgaver skulle herefter alene omfatte den del af forvaltningen, som man forudsætter, at ministeren må tage sig af, d.v.s. navnlig

- a) udarbejdelse af lovforslag, almindelige retsfor skrifter samt arbejdsordninger og andre generelle forskrifter for den øvrige statsforvaltningsvirksomhed,
- b) central planlægning, koordinering, udarbejdelse af prognoser,
- c) afgørelse af finansielle bevillingsspørgsmål,
- d) afgørelse af sager, som er afgjort af andre led i forvaltningen, men som ved indkaldning indbringes for ministeren,
- e) afgørelse i sager, der af et direktorat eller en anden myndighed forelægges med en indstilling. Sådant forelæggelse bør dog kun finde sted i tilfælde, hvor det er klart, at direktoratet ikke kan træffe en afgørelse. Dette vil navnlig kunne tænkes i følgende 2 tilfælde:

a<sup>o</sup>) hvor ministeren ifølge loven har afgørelsesmyndigheden, og en delegation af kompetencen ikke har fundet eller ikke har kunnet finde sted, f.eks. sager, som skal forelægges de bevilgende myndigheder,

b<sup>o</sup>) hvor der er tvivl om rækkevidden af de af ministeren givne almindelige retningslinier, eller hvor det er direktoratets opfattelse, at en afgørelse vil danne grundlaget for en ny praksis, som ministeren ikke har kunnet tage stilling til ved affattelsen af de allerede udgivne almindelige retningslinier, eller få konsekvenser for en af ministeren allerede fastlagt praksis.

End er udvalgets opfattelse, at der vil kunne opnås betydelige administrative lettelser, såfremt man ved udarbejdelsen af finanslovforslag kunne medtage alle forventede udgifter i vedkommende finansår, således at det ikke som nu er nødvendigt at forelægge alle nye sager for finansudvalget i selvstændige skrivelser, ligesom man ved en forøget anvendelse af rammebevillinger vil kunne reducere antallet af tillægsbevillinger.

En begrænsning af de departementale opgaver efter disse retningslinier vil efter udvalgets opfattelse indebære betydelige fordele og skabe mulighed for en langt mere effektiv ledelse af

centraladministrationen end hidtil. De planlægende og ledende opgaver er af så stor betydning i moderne forvaltning, at departementernes personale bør kunne koncentrere sig herom, samtidig med at udviklingen inden for det samfundsområde, som et ministeriums administration omfatter, **til** stadighed følges med eventuelle administrative og lovgivningsmæssige konsekvenser for øje. Det er en i al forvaltning anerkendt erfaring, at en arbejdsenheds opgaver ikke må være for uensartet sammensat, idet der i så fald finder et spild af tid og personlig indsats sted ved overgang fra een slags sager til en anden. Ved at henlægge de fleste afgørelser af sager i 1. instans til institutioner uden for departementet forøges desuden retssikkerheden for borgerne, idet det bliver muligt at gennemføre en mere tilbundsgående behandling af klager, end når den utilfredse alene kan klage til det organ, som har truffet afgørelsen i første omgang. Ved hjælp af den adgang til delegation, som skal beskrives nærmere i det følgende, vil ministeren og departementet få bedre mulighed for at behandle vigtigere sager, uden at ministeren derved berøves muligheden for den principielle ledelse af hele forvaltningsområdet, der er et afgørende træk i den traditionelle ordning af centraladministrationen herhjemme.

Det bliver formentlig i arbejdsordninger for direktoraterne nødvendigt klart at fastsætte, hvilke sager der henlægges til direktørens afgørelse, ligesom spørgsmålet om begrænsning i ankeadgangen, hvor en sådan kan og bør gennemføres, må være omtalt i arbejdsordningerne.

3. Til direktoraterne skal herefter henlægges den resterende del af de opgaver, der i dag påhviler departementerne og de nuværende direktorater. Det drejer sig i princippet om myndigheden til at træffe enkeltafgørelser og til at udøve tilsyn med borgernes overholdelse af fastsatte forskrifter (punkterne e-g i oversigten pg. 9). I forbindelse hermed vil det være naturligt at pålægge direktoraterne en initiativpligt over for departementet, såfremt de under udøvelsen af deres virksomhed bliver opmærksomme på fejl eller mangler i gældende lovgivning m.v.

4. Når udvalget går ind for, at der i de enkelte ministerier principielt kun findes eet departement og kun een chef med direkte referat, har det sin årsag i, at man har fundet kritikken mod den manglende koordinering inden for ministerier med flere departementer i det store og hele berettiget.

I denne forbindelse skal man iøvrigt henvise til Forvaltningskommissionen af 1946, der i sin 3. betænkning, pg. 23, vedrørende oprettelsen af et hospitalsdepartement eller direktorat har været inde på spørgsmålet. Det var kommissionens opfattelse, at der i hvert ministerium kun burde være eet departement, hvis chef havde direkte referat til ministeren. En undtagelse ville kommissionen dog gøre for de departementale forretninger, der knytter sig direkte til styrelsen af en stor statsdrevnen etat, således som forholdet er med trafiketaterne. Generaldirektørernes hovedopgave er ledelsen af etaterne, og i tilknytning hertil har de departementschefsfunktioner for de direkte til etatsadministrationen knyttede sager, men kun for disse.

Udvalget må som følge heraf gå imod tanken om at give cheferne for de påtænkte direktorater direkte referat til ministeren. Direktørerne vil ofte kunne ønske at gå direkte til ministeren med deres sager for at få en afgørelse, men **efter** udvalgets opfattelse er den faglige forberedelse og vurdering af de sager, som skal forelægges en minister, ikke altid tilstrækkeligt grundlag for, at ministeren kan træffe sin afgørelse. Mange spørgsmål må ses i en bredere sammenhæng, undersøges ud fra retlige og økonomiske synspunkter, koordineres med sager fra andre direktorater o.s.v., og den oversigt, som er nødvendig for denne samlede vurdering, må samles eet sted, hvor man har mulighed for at skaffe den.

Inden for de administrative områder, hvor forskellige sociale interesser eller forskellige former for sagkundskab -- f.eks. fordi tekniske specialister er knyttet til administrationen - gør sig gældende, er det særlig nødvendigt, at de sager, der skal afgøres af ministeren, bliver forelagt med en indstilling om koordinering af eventuelle modstridende synspunkter og en bedømmelse af sagen ud fra det bredest mulige samfundsmæssige synspunkt inden for rammerne af den fastsatte politik. Sådan interesse og en sådan speciel sagkundskab vil ofte i særlig grad gøre sig gældende i direktorater og andre lignende institutioner. Dersom disses chefer har direkte referat til ministeren, vil denne ofte måtte savne den bredere afvejelse af synspunkterne, som vil være nødvendig. Det er et alment anerkendt administrativt princip, at specialviden og specielle interesser skal placeres på en sådan måde i den administrative organisation, at de i kraft af selve den administrative struktur og den derpå byggede sagsbehandling kan føjes ind i et større sammenhæng.

5. Udvalget har endvidere overvejet, hvorvidt det bør være lovgivningsmagten eller vedkommende minister, der træffer bestemmelse om, i hvilket omfang afgørelserne af de konkrete sager skal henlægges til et direktorat eller en anden uden for departementet stående administrativ myndighed, og i hvilket omfang de pågældende myndigheders afgørelser skal være endelige i forhold til ministeren (departementet). Der har i udvalget været enighed om, at dette spørgsmål ikke kan besvares generelt for hele administrationen, men at man i hvert enkelt tilfælde må finde en løsning efter følgende overvejelser:

a. I det omfang man ønsker afgørelser henlagt til domstolslignende ankenævn og andre kollegiale organer, der er uafhængige af vedkommende minister, kan dette kun ske ved lov, men udvalget anser det ikke for sin opgave at tage stilling til, i hvilke tilfælde det vil være hensigtsmæssigt at oprette sådanne organer.

b. I de tilfælde, hvor et direktorat har afgørelsesmyndighed som 1. instans, bør der, hvor der ikke er oprettet uafhængige ankenævn, i overensstemmelse med almindelige forvaltningsretlige principper være ankeadgang til ministeren. I andre tilfælde må det af lovgivningsmagten konkret overvejes, om det vil være hensigtsmæssigt at begrænse denne ankeadgang, idet det fra et retssikkerhedssynspunkt dog i hvert fald må kræves, at der er mulighed for at indklage den i første instans trufne afgørelse for en højere myndighed, således f.eks. at en afgørelse, der er truffet af en lokal myndighed, kan indklages for et direktorat til endelig afgørelse.

c. Det bør for hvert enkelt sagsområde overvejes, om der er praktisk trang til at henlægge den administrative afgørelse til et direktorat eller anden administrativ myndighed uden for departementet på en sådan måde, at ministeren er udelukket fra selv at træffe afgørelsen eller ved tjenestebefaling at pålægge den pågældende myndighed at træffe en bestemt afgørelse.

En sådan ordning, der ikke udelukker en adgang til ved rekurs at indbringe afgørelser for ministeren, jfr. b., kan etableres enten direkte i loven eller ved en bemyndigelse til ministeren. Afgørelsen træffes alene på den pågældende chefs tjenestemandsansvar, og da ministeren ingen mulighed har for at gribe ind i behandlingen af den enkelte sag, vil han kun være ansvarlig for anvendelsen af en eventuel bemyndigelse. Man kan i denne forbindelse pege på, at foruden den almindelige domstolskontrol gi-

ver ombudsmandsinstitutionen en vis garanti for, at hensynet til borgernes retssikkerhed stadig tilgodeses, ligesom denne sikrer, at der ikke sker nogen begrænsning i folketingets kontrol med administrationen.

Der kan være praktisk trang til ordninger af denne karakter, når der er tale om et stort antal sager, som afgøres i overensstemmelse med retningslinier fastlagt af ministeren (departementet).

Det er udvalgets opfattelse, at de her nævnte ordninger ud fra et administrativt synspunkt giver de bedste muligheder for den ønskede forenkling af centraladministrationens arbejde.

d. Såfremt der ikke træffes en ordning som en af de i det foregående nævnte, har ministeren den fulde kompetence i de sager, der henhører under hans forretningsområde. Departementerne bør ved en systematisk gennemgang af lovgivningen søge tilstræbt, at der skabes klarhed over eventuelle tvivlsspørgsmål med hensyn til kompetencen.

Det er udvalgets opfattelse, at ministrene i disse tilfælde bør anvende adgangen til delegation i videst muligt omfang. Derved vil der kunne opnås en hurtigere behandling af sagerne, og ministrene og departementerne vil få den fornødne tid til den administrative planlægning og til behandling af klagesager, jfr. den foran givne begrundelse for forslaget om en vidtgående anvendelse af direktorater.

Når en minister benytter sin adgang til at bemyndige et direktorat til at træffe afgørelser, vil han, som nævnt foran, fortsat være i stand til at gribe ind i behandlingen af de enkelte sager. Som følge heraf vil ministerens ansvar ikke alene omfatte udøvelsen af delegationsbeføjelsen, men også afgørelsen af de enkelte sager i det omfang det må antages, at ministeren burde have grebet ind.

Når en almindelig delegation har fundet sted, bør ministeren (departementet) ikke alene af praktiske grunde, men også for at bevare værdien af borgernes rekursadgang, være tilbageholdende med at gribe ind over for direktoratets konkrete afgørelser. Dette gælder navnlig spørgsmålet om de rent skønsmæssige vurderinger, der ligger bag en konkret afgørelse. Da direktøren imidlertid som direktoratets chef har et selvstændigt ansvar, må det være hans ret, i sager ministeren ønsker forelagt til endelig afgørelse, over for departementet at give udtryk for direktoratets indstilling.

6. Udvalget har ikke på nuværende tidspunkt ment at kunne tage stilling til spørgsmålet om organiseringen af arbejdet inden for de enkelte departementer. Det er ikke sikkert, at det nuværende system med referent — overreferent — kontorchef - departementschef altid er hensigtsmæssigt. Det kan være af afgørende betydning, at sagsbehandleren (referenten) har overblik over de forskellige sagområder i departementet, således at en nødvendig koordinering af de hensyn, der gør sig gældende inden for området, vil kunne finde sted allerede under referentens behandling af sagen. Udvalget henleder opmærksomheden på, at det til løsning af opgaver af mere speciel karakter kan være praktisk, at ansættelse sker på kontrakt i de tilfælde, hvor man f.eks. ønsker et særligt problemkompleks gennemarbejdet af en ekspert, som ikke er tilknyttet statstjenesten.

En forenkling af administrationen med henblik på at gennemføre en hurtigere behandling af sagerne forudsætter, foruden en hensigtsmæssig opbygning af organisationen, dygtige ledere og selvstændigt arbejdende sagsbehandlere. I

den forbindelse finder udvalget anledning til at pege på betydningen af, at personalet gennem arbejdet i departementer og direktorater m.v. uddannes til selvstændigt at kunne træffe afgørelse og til at lede et område, samt at det akademiske personale fritages for arbejde, som personale med anden uddannelse kan udføre.

De problemer, der rejser sig i forbindelse hermed, bl.a. spørgsmålet om et centralt ansættelsesorgan, fælles advancement og bedre teoretisk uddannelse af det administrative personale, henhører under et af finansministeren nedsat udvalg vedrørende centraladministrationens personalepolitik.

7. Udvalget vil lægge vægt på, at der under udvalgets arbejde ikke i centraladministrationen foretages ændringer af de organisatoriske forhold, der vil virke væsentligt hindrende på gennemførelsen af de foran anbefalede retningslinier, forinden de med sådanne dispositioner forbundne organisatoriske spørgsmål har været forhandlet med administrationsudvalget.

### Kapitel III

## Omlægning af uddannelsesvæsenets administration.

### A. Historisk udvikling.

Indtil 1805 hørte det offentlige undervisnings- og uddannelsesvæsen med undtagelse af Københavns universitet, der havde sit eget patronat, under cancelliet. I 1805 skete der et afgørende brud herpå ved oprettelsen af en direktion for Københavns universitet og de lærde skoler, som skulle tage sig af alt højere undervisningsvæsen, hvad enten det var privat eller offentligt. Formålet hermed var en koordinering med henblik på at uddanne duelige embedsmænd og at fremme videnskabelig kultur og lærdom. Under cancelliet hørte herefter alene det almindelige skole- og undervisningsvæsen.

Ved ministerialsystemets indførelse i 1848 overtog kultusministeriet fra cancelliet det almindelige skolevæsen og fra direktionen for universitetet og de lærde skoler det højere undervisningsvæsen, mens indenrigsministeriet fik overdraget andre uddannelsesområder som f.eks.

veterinæruddannelsen. Årsagen til denne fordeling må søges i besværligheder, der var forbundet med oprettelsen af indenrigsministeriet.

Ved udskillelsen af landbrugsministeriet i 1896 og handelsministeriet i 1908 fulgte også de til de pågældende erhverv knyttede uddannelser med. Af betydningsfulde ændringer i uddannelsesvæsenets organisation kan endelig nævnes, at uddannelserne under børneforsorgen, blindevæsenet og døvstummevæsenet i 1924 blev flyttet fra undervisningsministeriet til socialministeriet.

Af denne historiske udvikling kan formentlig udledes nogle hovedsynspunkter.

Udviklingen inden for uddannelsesvæsenet har gennem det sidste århundrede været karakteriseret ved, at stadigt flere og flere faglige eller direkte erhvervsorienterede uddannelser er blevet lagt i fastere former; eksamenskrav eller krav om aflæggelse af prøver er blevet nærmere præciseret, og mere skolemæssige uddannelses-



metoder er i stigende grad blevet taget i brug, først og fremmest som supplement til oplæringen på selve arbejdspladsen, der var den oprindelige uddannelsesform på så godt som alle områder uden for de akademiske.

Denne udvikling af de erhvervsmæssige uddannelser har i det store og hele fundet sted på initiativ fra erhvervenes side, og finansieringen af opførelsen og driften af de forskellige fagskoler er sket ved private midler, eventuelt suppleret med kommunale tilskud. Efterhånden som erhvervene har følt behov for statens bistand til finansieringen eller som tilsynsførende organ til sikring af ensartede krav til undervisning og prøver, har de naturligt henvendt sig herom til det pågældende erhvervsministerium. Bortset fra navigationsskolerne, som staten har ført tilsyn med siden det 18. århundrede, er de fleste offentlige tilsyn med faguddannelser etableret ved lovgivning i det 20. århundrede, og statens finansielle indsats på disse felter er først i de sidste 10—20 år blevet en afgørende faktor.

Denne udvikling med hensyn til de erhvervsmæssige uddannelser har bl.a. haft til følge, at der kun har været yderst begrænset kontakt mellem på den ene side det omfattende skolevæsen, som efterhånden udviklede sig på dette felt — navnlig de tekniske skoler og handelsskolerne — og på den anden side folkeskolen, realskolen og gymnasieskolen. Den traditionelle adskillelse mellem den almene skoleundervisning sorterende under undervisningsministeriet og de erhvervsorienterede uddannelsesskoler sorterende under en række fagministerier er herved nærmest blevet forstærket, ligesom uddannelserne inden for de forskellige erhverv og fag er udviklet uden nærmere indbyrdes kontakt. Denne opdeling har givet den styrke, der ligger i den nære føling mellem erhvervets udøvere og de organer, der sikrer uddannelsen inden for erhvervet, men den har samtidig ført til den meget stive fag- og erhvervsdeling, vi hidtil har haft. Særlig uheldigt har systemet ramt de unge, der forlod folkeskolen i 14-15 års alderen, og som ikke havde mulighed for derefter at gennemgå en faglig uddannelse. Navnlig de økonomisk svageste stillede dele af befolkningen blev herved henvist til en meget ringe placering på arbejdsmarkedet.

I de allerseneste år har meget stærke tendenser gjort sig gældende i retning af at udviske de skarpe skel mellem den almene skole og uddannelsesskolerne: inden for det almene skolevæsen har der især i forbindelse med drøftelserne om

forlængelse af undervisningspligten til 8 eller 9 år været en vægnende forståelse for, at skolen også burde give om ikke en egentlig erhvervsuddannelse, så dog en erhvervsorienterende og erhvervsforberedende undervisning. Og inden for de erhvervsmæssige uddannelser har der været en voksende tendens til at lægge mere vægt på det skolemæssige element i uddannelsen og samtidig et stigende behov for heri at indføje fortsat undervisning i de almene fag, især dansk og regning, men også engelsk og samfundslære.

Alt taler for, at denne udvikling mod en nedbrydning af de tidligere skarpe skel mellem den almene skole og de faglige skoler, som er indledt, vil tage yderligere fart i de kommende år. Behovet for flere og flere nye faglige uddannelser og behovet for fri mobilitet mellem de forskellige uddannelser vil presse i den retning.

Ikke mindst på denne baggrund er den hidtidige organisering af den centrale administration af undervisnings- og uddannelsesvæsenet ikke længere hensigtsmæssig. En fælles central administration af hele undervisnings- og uddannelsesvæsenet vil give langt bedre muligheder for at anlægge den helhedsbetragtning, som må forekomme påkrævet både ud fra samfundshensyn såvel som af hensyn til at sikre den enkelte borger adgang til at få den uddannelse, evner og interesser tilsiger.

## B. Tidligere kommissionsarbejder.

4 tidligere kommissionsbetænkninger har i vidt omfang dannet grundlaget for udvalgets overvejelser om en omlægning af uddannelsesvæsenets administration.

1. Den af undervisningsministeriet i 1948 nedsatte *kommission vedrørende ungdomsskolelovgivning m.v.*, der bl.a. omfattede repræsentanter for de politiske partier, lærerorganisationerne og arbejdsmarkedsorganisationerne, fremhævede således i sin betænkning i 1952, at man måtte anse »det for absolut nødvendigt, at undervisningen i ungdomsskolen, i de tekniske skoler, handelsskolerne, håndværkerskolerne, sømandsskolerne m.v. tages op til samlet behandling, og at alle disse former for undervisning samles under ét ministerium, hvilket i praksis vil sige, at man mener, at handelsskoler og tekniske skoler bør henlægges under undervisningsministeriet, under hvilket den almene undervisning hører«. Kommissionen ønskede ikke gennem dette forslag at lægge pres på de enkelte skoleformer

med hensyn til en opgivelse af deres hidtidige grundlag, men man anså det for betydningsfuldt, at der blev skabt mulighed for et samlet overblik over hele dette undervisningsområde, og at man derigennem skabte forudsætningerne for en vis rationalisering.

2. *Arbejdsmarkedskommissionens sekretariat* udtalte i en i 1958 afgiven redegørelse, der blev fremsendt til den daværende arbejds- og boligminister, uden at kommissionen tog stilling, at der er et påtrængende behov for væsentlige omlægninger af den danske erhvervsuddannelsesstruktur, og at det med henblik på gennemførelsen af en sådan omlægning er påkrævet at overveje mulighederne for at overvinde den traditionelle administrative splittelse på dette område, der volder betydelige vanskeligheder ved gennemførelsen af nødvendige ændringer i uddannelsesforholdene.

3. Endvidere udtalte *kommissionen om uddannelse af ikke-faglærte arbejdere* i en betænkning i 1959, at kommissionen var blevet opmærksom på og i sit arbejde havde følt ulemperne ved, at de organer og institutioner, som beskæftiger sig med erhvervsuddannelse, administrativt og bevillingsmæssigt hører under flere forskellige ministerier og styrelser. Kommissionen fandt en samling og nærmere koordinering på dette område meget ønskelig.

4. Endelig har *Teknikerkommissionen* i sin betænkning af 1959 udtalt, at den under sit arbejde med de mange ministerier, styrelser og organisationer, der beskæftiger sig med de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser, ikke har kunnet undgå at bemærke, at den administrative opdeling på en række ministerier og styrelser har vanskeliggjort de forskellige uddannelsers indbyrdes afstemning og koordinering.

Uddannelser, der naturligt må betragtes som beslægtede i indhold eller på anden måde, er adskilt i administrativ henseende, f.eks. landbrugsuddannelserne, og det forekom Teknikerkommissionen indlysende, at den vidtgående administrative opdeling vanskeliggør en indbyrdes afstemning mellem de forskellige uddannelser og er en hindring for, at disse kan blive en naturlig og sammenhængende helhed.

Til belysning af, i hvilket omfang administrationen af vort undervisnings- og uddannelsesvæsen hidtil har været spredt på en række ministerier, skal udvalget henvise til Teknikerkom-

missionens betænkning, hvor der (side 80-82) er givet følgende oversigt:

»Under undervisningsministeriet henhører folkeskolen og gymnasieskolen, visse sider af erhvervsvejledningen (der i øvrigt henhører under arbejdsministeriet) samt aftenskoler, ungdomsskoler, efterskoler, folkehøjskoler, husholdningsskoler, landbrugsskoler, den landbrugsfaglige undervisning; endvidere forskellige former for seminarieuddannelse, samt uddannelserne ved universiteterne og de højere læreanstalter, idet dog landbohøjskolen og handels højskolerne sorterer henholdsvis under landbrugs- og handelsministeriet.

Under handelsministeriet henhører lærlinguddannelsen inden for industri, håndværk og handel for så vidt angår den skolemæssige undervisning. Lærlingeloven, herunder de for den praktiske oplæring gældende uddannelsesregler, administreres i øvrigt af arbejdsministeriet, arbejdsdirektoratet og lærlingerådet og de faglige fælles udvalg, samt på en række felter af arbejdsministeriet og handelsministeriet i for-  
ening.

Under handelsministeriet henhører også en række uddannelser uden for lærlingeloven, herunder visse elevuddannelser og tilsvarende kortvarige erhvervmæssige oplæringer og uddannelser af ikke-faglærte i det omfang, disse uddannelser helt eller delvis foregår på de tekniske skoler eller de teknologiske institutter. Endvidere er de nye kortvarige uddannelser for tekniske assistenter, industrilaboranter m.v. henlagt under handelsministeriet. Under handelsministeriet sorterer endelig den videregående faglige uddannelse inden for industri og håndværk, herunder uddannelsen på de forskellige teknika, bygmesterskoler o.s.v. samt den videregående uddannelse inden for søfarten og den højere handelsuddannelse.

På de teknologiske institutter foregår en række uddannelser både for faglærte, ikke-faglærte og for teknisk personale.

Handelsministeriet har oprettet særlige undervisningstilsyn for den tekniske undervisning, handelsskoleundervisningen samt for navigationsundervisningen og maskinmestemundervisningen m.m. Undervisningen på handelshøjskolerne er henlagt under et af handelsministeriet nedsat tilsynsråd.

Under arbejdsministeriet hører som foran nævnt en del af administrationen af lærlingeloven. Endvidere hører under arbejdsministeriet forskellige institutioner til uddannelse af ikke-

faglærte, således Arbejdsteknisk Skole — der indtil 1952 henhørte under handelsministeriet - statens arbejdsmandskurser og kortere oplærings- og uddannelseskurser for erhvervshæmmede samt de arbejdstekniske ungdomsskoler for unge arbejdsløse.

Arbejdsministeriet administrerer tillige i samarbejde med undervisningsministeriet erhvervsvejledningsloven. Erhvervsvejledningen udøves af de offentlige arbejdsanvisningskontorer under tilsyn af arbejdsdirektoratet.

Under arbejdsministeriet hører tillige arbejdsmarkedsrådet (tidligere arbejdsmarkedskommissionen), der i samarbejde med arbejdsmarkedets organisationer søger at løse problemerne vedrørende de store årganges indpasning på arbejdsmarkedet gennem en forøgelse af uddannelsespladsernes antal.

Under indenrigsministeriet henhører bl.a. uddannelsen af sygeplejersker, sundhedsplejersker, fysio- og beskæftigelsesterapeuter, økonomaer (på sygehuse, sanatorier, alderdomshjem o.l.), og endvidere disciple og assistenter på apoteker. For så vidt angår uddannelsen af jordemødre er uddannelsesreglerne udarbejdet af undervisningsministeriet efter forhandling med indenrigsministeriet, medens eksamenskommissionen alene henhører under indenrigsministeriet. Uddannelsen af hospitalslaboranter henhører ligeledes under indenrigsministeriet, idet dog selve uddannelsen faktisk foregår på de under handelsministeriet sorterende teknologiske institutter.

Under landbrugsministeriet er henlagt skovfogeduddannelsen og den videregående uddannelse inden for mejeribrug, landbrug, havebrug og skovbrug samt veterinæruddannelsen.

Under forsvarsministeriet henhører math- og befalingsuddannelsen samt forswarets civilundervisning.

Under ministeriet for offentlige arbejder henhører en række uddannelser under etaterne (Jernbaneskolen, de teletekniske uddannelser m.v.) samt uddannelsen af flyvemekanikere, flyvemaskinister og civilflyvere. Endvidere henhører elektroinstallatørprøven under ministeriet for offentlige arbejder, idet dog undervisningen foregår dels på de tekniske skoler, dels på maskinmesterskolerne.

Uddannelsen af socialrådgivere, den videregående uddannelse af medarbejdere inden for børneforsorgen, den 3-årige barneplejerskeuddannelse og kurset for husmoderafløserne henhører under socialministeriet.

For den fremtidige tilrettelæggelse af uddannelsesadministrationen ville bl.a. følgende synspunkter efter Teknikerkommissionens opfattelse være af betydning:

a) Den tekniske og økonomiske udvikling nedbryder grænserne mellem de enkelte bestanddele uddannelser og mellem de store arbejdskraft- og uddannelseskategorier. Der kræves en rettidig og smidig tilpasning af de enkelte uddannelser inden for samme erhvervsområde, og denne tilpasning hæmmes og vanskeliggøres, når uddannelserne henhører under forskellige administrationer.

b) Den tekniske udvikling kræver og muliggør nye undervisningsmetoder og nye undervisningsmidler og forsøg med nye uddannelsesformer. Den administrative opdeling hæmmer udvekslingen af erfaringer inden for de enkelte uddannelser og formindsker muligheden for at drage fordel af, at der i en lang række uddannelser er et større eller mindre fælles undervisningsstof, hvor der vil kunne anvendes samme undervisningsmidler og fælles retningslinier.

c) Der findes tilsyneladende ofte tilfældige og irrelevante forskelle mellem de krav, der stilles om forudgående kundskaber eller praksis, og forskelle i henseende til uddannelsestidens længde synes ikke altid at dække over tilsvarende forskelle i de pågældende uddannelsers mål. Valg af uddannelse kan derfor ofte være motiveret af irrelevante momenter, og mulighederne for erhvervsskifte hæmmes af, at de enkelte uddannelser er tilrettelagt uafhængigt af hinanden. Herved befæstes båssystemet på arbejdsmarkedet. På den anden side kan dette problem ikke løses alene ved tilrettelæggelsen af en mere hensigtsmæssig administration, da problemet først og fremmest opstår som følge af den snævre sammenhæng mellem uddannelsesstruktur og organisationsstruktur. De omhandlede ulemper vil kunne formindskes gennem et forøget administrativt fællesskab.

d) Reglerne om det offentliges deltagelse i udgifter til undervisning er ikke udformet på grundlag af en samlet vurdering, men snarere historisk bestemt eller bestemt af de enkelte erhvervs ønsker om at bevare specielle uddannelser på et plan og i et omfang, disse erhverv økonomisk har kunnet magte.

e) Forbindelsen mellem skolen og erhvervsuddannelserne er for ringe. Der må i folkeskolen og aftenskolen tages hensyn til den erhvervs-mæssige udviklings krav om kundskaber i almenne fag.

f) Hele uddannelsessystemet bør gøres til genstand for en fælles planlægning og en samlet vurdering, ikke mindst af hensyn til de betydelige investeringer inden for uddannelsesområdet.

Der henvises i øvrigt til Teknikerkommissionens betænkning kap. 8, afsnit 4 (s. 82-84).

Et af kommissionens ledende synspunkter var, at det tekniske og naturvidenskabelige uddannelsessystem bør udbygges til en fleksibel helhed, der til enhver tid er i stand til at dække erhvervslivets, den offentlige administrations, undervisningens og forskningens behov for teknisk og **naturvidenskabelig** arbejdskraft.

Der må regnes med større ændringer i den erhvervmæssige struktur. Arbejdets art og karakter **vil** kunne ændre sig radikalt i løbet af kortere tid, hvilket **vil** medføre, at den enkelte må kunne skifte virksomhed, fag og erhverv. Ved tilrettelæggelsen af uddannelsen må der derfor tillægges bevægelighedssynspunktet betydelig vægt.

Der bør endvidere såvel for de lavere som for de højere tekniske uddannelser lægges vægt på muligheden for den enkelte dygtige og interesserede dels til opstigning gennem uddannelsesstrinene og dels til supplerende uddannelse gennem lempelse af adgangskravene, modsvarende den enkeltes forudgående uddannelse eller praktiske erfaring.

Kommissionens konklusion var, at den forbedring af uddannelsesstandarder, som er uomgængelig nødvendig, stiller krav til ændring af uddannelsesvæsenets administration. En samling af de erhvervmæssige uddannelser, ganske særlig for så vidt angår uddannelsen af teknikere, faglærte og ikke-faglærte, anså kommissionen for afgørende vigtig, ligesom der var et stort behov for udbygning af forbindelserne mellem den elementære skoleundervisning og den elementære erhvervsundervisning og endvidere mellem de højere uddannelser indbyrdes. Det måtte tilstræbes, at administrationen får mulighed for at udfolde det fornødne initiativ og foretage en fælles planlægning med hensyn til uddannelsesvæsenets videre udvikling.

Kommissionen henstillede til regeringen at overveje en samling af administrationen af undervisnings- og uddannelsesvæsenet, eventuelt under én minister, men kommissionen mente sig ikke kompetent til at fremsætte konkrete forslag. Kun pegede man på, at det vil være af stor betydning, at der oprettes et rådgivende uddannelsesråd, hvor de grundlæggende synspunkter

for uddannelsen kan forhandles mellem repræsentanter for erhvervene, de faglige organisationer og administrationen.

Siden Teknikerkommissionens betænkning er bl.a. spørgsmålet om foindelsen mellem folkeskolen og erhvervsuddannelserne søgt inødekomet gennem den særlige undervisning i folkeskolens 8. og 9. klasse og gennem lovgivningen om den erhvervsprægede ungdomsskole samt delvis gennem oprettelsen af det særlige kontaktudvalg mellem undervisnings-, handels- og arbejdsministeriet.

5. Som det fremgår af foranstående, har tidligere kommissioner givet udtryk for, at der bør foretages en omlægning af den nuværende ressourcefordeling inden for undervisnings- og uddannelsesvæsenet. I ingen af de nævnte kommissionsbetænkninger er der fremkommet bemærkninger, som udtrykker betænkelighed ved en ændring.

### C. Budgetter.

Det offentliges samlede udgifter til undervisning, uddannelse, forskning, kunst og kultur vil i 1961 andrage ca. 1500 mill. kr., hvoraf staten alene betaler godt 1150 mill. kr.

Undervisningsministeriet aar administreret langt den overvejende del af de anførte udgifter. Af statens udgifter til skolevæsenet og de elementære erhvervsuddannelser har handelsministeriet og arbejds- og socialministerierne således forvaltet mindre end 10 %. Med gennemførelsen af forslaget om uddannelse af ikke-faglærte vil der ganske vist ske en forøgelse af arbejdsministeriets udgifter til uddannelsesformål, men dette vil dog blot medføre, at arbejds- og socialministeriernes andel stiger med et par procent.

Af udgifterne til højere uddannelse og forskning forvalter undervisningsministeriet ligeledes den alt overvejende del. Statens udgifter til kunst og kultur m.v. er alene afholdt over undervisningsministeriets budget med undtagelse af det forholdsvis beskedne beløb, der er afholdt af filmfonden under justitsministeriet.

En samling af administrationen af uddannelses- og undervisningsvæsenet skulle ikke behøve at medføre ændringer i forhold til den hidtidige fordeling af de statslige midler til de omhandlede formål. Den ringe administrative spredning af udgiftsbeløbene giver i øvrigt ikke noget udtryk for de vanskeligheder, der skyldes den spredte administration.

## D. Udvalgets overvejelser.

Administrationsudvalget har for sit vedkommende lagt de af de nævnte kommissioner anførte synspunkter til grund for sine overvejelser, og udvalget har i denne henseende lagt vægt på, at de tidligere kommissioner har haft en meget alsidig sammensætning. Selvom administrationsudvalget ikke kunne gøre sig håb om at føje væsentligt nyt til det allerede foreliggende materiale, har man taget de foreliggende problemer op til selvstændig prøvelse og tillige haft mundtlige forhandlinger med repræsentanter for undervisnings-, handels- og arbejdsministerierne m. fl.

Administrationsudvalget har således været af den opfattelse, at den hidtidige organisering af administrationen af vort undervisnings- og uddannelsesvæsen næppe længere kunne anses for hensigtsmæssigt og rationel. I vore dage kræves det, at et langt større antal modtager en uddannelse udover folkeskolen, også i de såkaldt almindelige fag. Der er med den tiltagende specialisering og med teknikkens udvikling skabt behov for et utal af uddannelsesformer mellem folkeskoleuddannelsen og de højere uddannelser.

Uddannelserne må betragtes som en helhed ud fra et samfundssynspunkt, men af hensyn også til den enkelte må de tilrettelægges såvel med henblik på muligheden for erhvervsskifte som med henblik på »avancement« rent uddannelsesmæssigt, således som Teknikerkommissionen har redegjort for det i sin betænkning.

Da samtidig grænserne mellem de forskellige uddannelsesformer fra uddannelserne ved universiteter og højere læreanstalter til uddannelsen af de ikke-faglærte og også grænserne mellem erhvervene er vigende, er behovet for en indbyrdes afstemning (koordinering) mellem de enkelte uddannelsesformer voksende.

Dertil kommer endelig, at man må lægge afgørende vægt på den mest hensigtsmæssige tilrettelæggelse af undervisnings- og uddannelsesvæsenet. En fælles administration af dette vil langt lettere kunne ofre tid og kræfter på at følge de skiftende uddannelsesbehov og vurdere pædagogiske nydannelser med henblik på deres mulige anvendelser inden for de forskellige grene af uddannelsesvæsenet. Både erhvervsuddannelserne og uddannelserne i folkeskolen, ungdomsskolen m.v., gymnasieskolen og de højere uddannelser må søges koordinet, og

der vil gennem en sammenlægning af administrationen på disse områder blive større mulighed for at tilvejebringe de oplysninger, der er nødvendige til vurdering af samfundets behov for uddannelser. Det må tilstræbes, at der bliver mulighed for ikke alene at følge uddannelsernes indhold og undervisningsmetoderne, men også at beskæftige sig med forholdet mellem udbud og efterspørgsel af uddannelsespladser og erhvervslivets skiftende behov for mere eller mindre specialiseret arbejdskraft.

Udvalget har dog været opmærksom på, at enkelte specielle uddannelsesområder, der alene tager sigte på uddannelse i en etat eller lignende, f.eks. officersuddannelsen eller politiskolen, fortsat bør være knyttet til de pågældende administrationsområder, jfr. nærmere nedenfor.

Det har stået udvalgets klart, at såfremt undervisnings- og uddannelsesvæsenets administration i dag skulle være bygget op fra grunden af, ville en samling i ét ministerium i videre omfang, end det nu er tilfældet, have været den eneste rimelige løsning.

Det fremgår af Teknikerkommissionens betænkning, at udvidelserne i vort uddannelsesvæsen har medført, at uddannelser, der naturligt må betragtes som beslægtede - på grund af fællesskab i indhold, eller fordi de har forbindelse til samme erhvervs- eller arbejdsområder - har henhørt under forskellige ministerier. F.eks. har en del af den landbrugsfaglige uddannelse og landbrugsskolerne henhørt under undervisningsministeriet, mens de øvrige landbrugsuddannelser, herunder de højere, har henhørt under landbrugsministeriet, dog med undtagelse af uddannelsen i gartnerfaget, der har henhørt under handels- og arbejdsministerierne. For industriens vedkommende har nogle uddannelser sorteret under undervisningsministeriet (civilingeniører og akademiingeniører), andre under handelsministeriet (teknikumingeniører og tekniske assistenter m.v.) og visse dele af uddannelsen af industriens ikke-faglærte arbejdere under arbejdsministeriet og den erhvervsbetonede del af undervisningen i folkeskolens 8. og 9. klasser under undervisningsministeriet. Endelig kan nævnes, at på apotekervæsenets område henhører uddannelsen af farmaceuter under undervisningsministeriet, uddannelsen af disciple og apoteksassistenter under indenrigsministeriet og lærlingeuddannelsen af defectorer under handelsministeriet og arbejdsministeriet.

En af de betydeligste mangler ved det nuværende undervisnings- og uddannelsessystem

har som anført været vanskeligheden ved på det administrative plan at gennemføre den nødvendige koordinering, ikke blot mellem de enkelte sideordnede grene af uddannelsen, men også mellem de uddannelser, som den enkelte skal gennemgå så at sige kronologisk, f.eks. mellem den særlige erhvervsundervisning i folkeskolens ældste klasser og ungdomsundervisning, lærlingeundervisning, uddannelse af ikke-faglærte m.v. Undervisningen i folkeskolen må i denne henseende tage hensyn ikke blot til skolens almene fag, men også til den erhvervsforberedende undervisning og den direkte fagligt betonedede uddannelse, og omvendt må den egentlige erhvervsuddannelse ved tilrettelæggelsen af den efterhånden mere nødvendige undervisning i de almene fag tage hensyn til den uddannelse, eleverne allerede har fået i disse fag. Man har bestræbt sig på at løse spørgsmålene bl.a. ved oprettelse af kontaktudvalg, der tæller medlemmer fra de enkelte styrelser, og som skal tage sig af de aktuelle samarbejdsproblemer, og selv om der ad denne vej er opnået noget, har vanskelighederne ikke kunnet elimineres. Sådanne kontaktudvalg vil i sig selv være administrativt tungt virkende, ligesom mulighederne for i tilfælde af uenighed at opnå et tilfredsstillende resultat ikke er de bedste.

Et særligt problem er afstemningen mellem uddannelserne for teknikere, faglærte og ikke-faglærte. Skal der være fri mulighed for, at den enkeltes evner kan blive udnyttet på den måde for den pågældende og for samfundet mest rationelle måde, må der være mulighed for fri overgang fra folkeskolen til de lavere erhvervs-mæssige uddannelser, herunder de ikke-faglærtes, og derfra til de lidt mere omfattende uddannelser, derunder de faglærtes og »mellem-teknikeruddannelserne«. Sådant fri bevægelse er af betydning for bevægeligheden på hele arbejdsmarkedet. Man må fra statsmagtens side tilstræbe en sådan grad af smidighed, at arbejdsmarkedet og erhvervslivet får de bedste muligheder for at tilpasse sig de krav, som bl.a. den økonomiske udvikling til enhver tid stiller.

Man skal endvidere pege på, at der er et stort behov for en indbyrdes tilpasning mellem læreruddannelserne og med hensyn til tilvejebringelse af undervisningsmidler, herunder lærebøger. På visse områder, f.eks. for fagskolerne, findes ikke nogen systematisk læreruddannelse, og det er anført, at de forskellige skoleformer ofte konkurrerer om lærerkræfterne.

Endelig har det været udvalgets opfattelse, at

der ofte stilles urimelige krav som betingelse for antagelse i visse stillinger eller som betingelse for at få adgang til en videre uddannelse. Realeksamen er således en betingelse for antagelse i en del tilfælde, hvor andre eksaminer eller fagprøver måtte kunne tillægges lige så stor eller større værdi. Man mener også her, at en samlet undervisningsadministration vil have større muligheder for over for arbejdsgiverne, offentlige myndigheder såvel som private at trænge igennem med en rimelig argumentation.

I Teknikerkommissionens betænkning er det anført, at den tekniske udvikling gør det nødvendigt til stadighed at have opmærksomheden henledt på, om der bør ske ændringer i lærefagene, således at nogle eventuelt sløjfes, udgår eller som følge af ny teknik, nye materialer etc. skal have et nyt indhold eller på anden måde omlægges. Der kan på tilsvarende måde blive tale om en regulering af de hævdede grænser mellem de enkelte fag, andre erhvervsområder kan søges inddraget ander en systematiseret oplæringsform og uddannelse o.s.v.

Der har været behov for en samling, og dette behov er søgt imødekommet på forskellig måde, men der har i udvalget været enighed om, at mulighederne for samordning bør søges yderligere fremmet ved en omlægning af det nuværende administrative system, hvorefter lærlingeuddannelserne henhører dels under handelsministeriet, dels under arbejdsministeriet, dels under disse ministerier i forening samt under handelsministeriets tilsyn, hvortil kommer, at lærlingespørgsmål behandles af arbejdsdirektoratet, lærlingerådet og de enkelte traditionelle lærefags fællesudvalg, der er en afgørende faktor. Man bør på dette - som på andre uddannelsesområder - søge frem til en ordening, hvorefter så få instanser som muligt vil være involveret i spørgsmålet om revisioner og optagelse af nye opgaver. Dette mål vil også kunne fremmes ved, at den statslige forvaltning samles i højere grad, end det hidtil har været tilfældet.

Af problemer, som de tidligere omtalte kommissioner, der inden for de sidste år har beskæftiget sig med uddannelsesmæssige forhold, under deres arbejde er stødt på, nævner Teknikerkommissionen i sin betænkning således bl.a., at det har »voldt kommissionen de største vanskeligheder at indhente elementære oplysninger om tilgangen til de enkelte uddannelser, frafaldet under uddannelsestiden, udbuddet af færdiguddannede og andre statistiske oplysninger, som er nødvendige for en rationel planlægning«. Spe-

cielt for så vidt angår »de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser har det endogså været meget vanskeligt at få en samlende oversigt over de eksisterende uddannelser og deres nærmere tilrettelæggelse, samt at opnå kendskab til planer og ønsker vedrørende ændringer og udbygning af uddannelserne«.

På baggrund af det foran anførte finder udvalget, at der er behov for i højere grad end nu at skabe forudsætninger for, at der indenfor undervisningsområdet kan tilvejebringes et samlet overblik og indhentes nødvendige oplysninger, således at man i tide kan træffe de forholdsregler, som til enhver tid vil være nødvendige.

Betragtes forholdene på undervisnings- og uddannelsesvæsenets område ud fra en speciel finansiel synsvinkel, tegner der sig et broget billede. For så vidt angår statens direkte økonomiske støtte til eleverne fastlægges støtten efter ensartede regler fastsat af bestyrelsen for Ungdommens Uddannelsesfond. Denne fond, der nu er fælles for hele uddannelsesområdet, administreres under undervisningsministeriet. Med hensyn til spørgsmålet om betaling af gebyrer og afgifter for deltagelse i undervisningen er der stadig forskel fra uddannelsesområde til uddannelsesområde, om end der i de senere år er gjort meget for at skabe ligestilling på dette punkt. Hvad derimod skoleformernes finansieringsforhold angår er der såvel inden for det enkelte ministerium som mellem de forskellige ministerier indbyrdes store forskelle mellem, hvad det offentlige yder til skolernes drift, bygninger og lærerlønninger. Også dette spørgsmål trænger til en rationel løsning, således at støtten til de enkelte skoleformer ikke bliver et spørgsmål om historiske traditioner, om hvilket ministerium der administrerer den pågældende skole, samt om det pågældende erhverv har foretrukket at bevare en speciel uddannelse på et plan og i et omfang, de selv har kunnet magte. Man kan befrygte, at visse områder ud fra mere tilfældige omstændigheder vil kunne opnå en placering, som ud fra en helhedsbetragtning ikke er helt rimelig.

I forbindelse med spørgsmålet om investeringer skal man pege på, at der i de kommende år må påregnes meget store investeringer inden for de forskellige uddannelsesområder, og at det er ønskeligt, at disse investeringer foretages efter en samlet plan. Man skal endvidere pege på, at der bør skabes mulighed for, at speciallokaler, f.eks. værksteder, søges udnyttet bedre, end det

i øjeblikket er tilfældet, d.v.s. af de flest mulige uddannelsesformer.

Udvalget har været opmærksomt på, at en omlægning af forretningsgangen mellem ministerier indbyrdes, hvor områder med forskellig tradition, forskellig praksis og forskellig indstilling bliver ført sammen, vil medføre administrativt besvær i en overgangsperiode. Hertil kommer, at forholdene inden for en række erhvervsuddannelser i øjeblikket er under strukturel omlægning. Udvalget finder dog, at så vægtige og afgørende grunde taler for en samling af undervisnings- og uddannelsesvæsenet i ét ministerium, at man kan gå ind herfor. I denne forbindelse kan der være grund til at pege på, at sådanne problemer i en overgangsperiode ikke er specielle for en administrativ omflytning af uddannelsesvæsenet, men vil gøre sig gældende og har gjort sig gældende ved enhver større ændring af den til enhver tid eksisterende ressortfordeling.

Det er påkrævet, at en undervisningsadministration har nøje kontakt med udviklingen inden for erhvervene for at kunne drage de nødvendige konsekvenser på undervisningsområdet. Kontakten mellem erhverv og undervisning vil være af afgørende betydning for udviklingen af den samlede undervisning, ikke blot for den egentlige erhvervsundervisning. Som et særligt organ for formidling af disse opgaver skal udvalget foreslå oprettelse af et uddannelsesråd bestående af repræsentanter for erhvervsorganisationerne og arbejderorganisationerne.

De stedfundne undersøgelser har efter udvalgets opfattelse vist, at der inden for alle felter af undervisnings- og uddannelsesområdet eksisterer et overordentligt stort behov for en samordning af undervisningens struktur og indhold samt af uddannelsen af lærerkræfter ved de forskellige former for undervisning. I forbindelse hermed har det vist sig, at der overalt er et behov for en mere omfattende planlægning af den fremtidige udvikling end den, der hidtil har fundet sted. I flere tilfælde må administrationen for tiden betegnes som mindre hensigtsmæssig.

Disse behov er så påtrængende, at de efter udvalgets opfattelse kun kan dækkes ved ændringer af den administrative organisation, idet de forsøg, der hidtil har været gjort på at koordinere den administrative behandling af undervisningsspørgsmål i forskellige ministerier og institutioner og på forskellige administrative planer, ikke har vist sig at være tilstrækkelige.

## E. Udvalgets forslag.

### 1. Områder som principielt bør overføres til undervisningsministeriet.

Der har i udvalget været enighed om, at af de undervisnings- og uddannelsesområder, som efter de i det foregående fremførte principielle betragtninger naturligt bør henføres til undervisningsministeriets ressort, må *uddannelsen af lærlinge og teknikere (de kortvarige tekniske uddannelser, teknika, teknologiske institutter og kurserne for lærere ved tekniske skoler) samt de forskellige handelsuddannelser på handelskoler og -højskoler komme i første række.*

Disse uddannelser omfatter langt størstedelen af de uden for undervisningsministeriet værende undervisnings- og uddannelsesområder såvel i antal af elever som i arbejdsmæssig henseende. Betragtes uddannelsesområderne som en helhed, kan disse uddannelser i øvrigt kort karakteriseres som det fagligt-teoretiske modstykke til den almen-teoretiske undervisning i real- og gymnasie-klasserne, og tilsammen udgør de i hovedsagen uddannelsesområdet mellem folkeskolen og den højere tekniske og akademiske uddannelse.

På grundlag af deres plads i uddannelsessystemet må disse uddannelsesområder have forbindelse såvel til folkeskoleundervisningen som til den højere undervisning. De nævnte kommissionsbetænkninger, især Teknikerkommissionens, og udvalgets eget arbejde, har gjort det klart, at der foreligger et særligt behov for koordinering, afstemning og planlægning inden for disse uddannelser og i deres forhold til andre uddannelsesformer.

Da der i september måned 1961 skulle foretages en ændring af regeringens sammensætning og en omlægning af sagsfordelingen mellem de enkelte ministerier, afgav udvalget til statsministeren en kort redegørelse for udvalgets hidtidige arbejde, hvori udvalget bl.a. redegjorde for de foran anførte synspunkter, jfr. bilag 1.

Regeringens overvejelser vedrørende en omlægning af sagsfordelingen mellem de enkelte ministerier resulterede bl.a. i, at uddannelsen af lærlinge og teknikere samt de forskellige handelsuddannelser er blevet overført til undervisningsministeriet, jfr. nærmere statsministeriets bekendtgørelse af 25. september 1961 om overførelse af visse forretningsområder til undervisningsministeriet (bilag 3).

### 2. Andre uddannelsesområders placering.

I<sup>c</sup>. Udvalget har overvejet, hvorvidt *uddan-*

*nelsen af unge arbejdsløse og af ikke-faglærte* burde overføres fra arbejdsministeriet til undervisningsministeriet.

Arbejdsministeriet har i denne forbindelse anført, at der uddannelsesmæssigt er en sammenhæng mellem de nye linier i den almindelige folkeskole og den uddannelse, der meddeles i henhold til ungdomsarbejdsløshedsloven, men arbejdsministeriet har samtidig fremhævet, at uddannelsen i henhold til ungdomsarbejdsløshedsloven er kædet sammen med beskæftigelsesmæssige foranstaltninger for unge arbejdsløse.

For så vidt angår spørgsmålet om uddannelse af voksne ikke-faglærte i henhold til loven af 1960 har arbejdsministeriet anført, at arbejdsmarkedshensyn gør sig særligt stærkt gældende inden for det nævnte uddannelsesområde, og at arbejdskraftproblemet (knaphed og/eller ledighed) inden for lokale områder bør løses i sammenhæng med uddannelsesmæssige foranstaltninger. Efter arbejdsministeriets formening vil dette lettest kunne tilgodeses, når det lokale erhvervslivs repræsentanter og myndigheder kan forhandle disse spørgsmål med samme myndighed både centralt og lokalt.

Udvalget kan tiltræde, at de uddannelsesmæssige foranstaltninger må løses i forbindelse med erhvervslivets repræsentanter, men finder, at de uddannelsesmæssige hensyn er så afgørende, at spørgsmål om overførelse af denne uddannelse til undervisningsministeriet bør tages op til overvejelse på et senere tidspunkt.

2<sup>d</sup>. Udvalget har endvidere drøftet, hvorvidt *erhvervsvejledningen* med fordel ville kunne overføres fra arbejdsministeriet til undervisningsministeriet.

Arbejdsministeriet har i denne forbindelse oplyst, at erhvervsvejledning dels består i erhvervsorientering og dels i individuel erhvervsvejledning. Erhvervsorienteringen foregår i skolerne, og denne side af erhvervsvejledningen er stærkt fremhævet i de nye skolelove og i erhvervsvejledningsloven. Den almindelige erhvervsorientering er et led i skolernes almindelige undervisningsvirksomhed. Den offentlige erhvervsvejlednings indsats på det omhandlede område indskrænker sig til efter anmodning fra skolevæsenet at stille sagkundskab til rådighed som et led i undervisningen. Den individuelle erhvervsvejledning er derimod ikke en skoleopgave, men foregår på de offentlige arbejdsanvisningskontorer og varetages af særligt ved anvisningskontorerne ansat personale. Når er-



hvervsvejledningen er placeret under arbejdsministeriet, skyldes dette formålet, som er placering i arbejdslivet, og det er derfor efter arbejdsministeriets formening hensigtsmæssigt, at erhvervsvejledningen forbliver under arbejdsministeriet, svarende til placeringen i det øvrige Norden, England og Vestyskland.

Efter det oplyste har udvalget ikke fundet anledning til at foreslå, at erhvervsvejledningen flyttes til undervisningsministeriet.

3 . Udvalget har endvidere drøftet spørgsmålet om at overføre *søfartens uddannelser* fra handelsministeriet til undervisningsministeriet.

Handelsministeriet har i denne forbindelse over for udvalget udtalt, at man måtte finde det overordentlig uheldigt, om søfartens uddannelsesforhold og søfartens erhvervsproblemer i øvrigt blev adskilt i administrativ henseende, idet der nødvendigvis må være en snæver forbindelse mellem erhvervets uddannelsesproblemer og søfartslovgivningen, specielt den lovgivning, der fastsætter regler for skibes bemanning og indretning, sikkerheden til søs og det internationale samarbejde på skibsfartens område.

Alt taget: i betragtning finder udvalget dog, at man bør overveje en overførsel også af disse uddannelsesområder. Man skal i denne forbindelse henvise til, at der også andre steder i lovgivningen m.v. findes bestemmelser om, at visse uddannelser kvalificerer til bestemte stillinger, eller at visse stillinger kun må besættes med ansøgere, der har gennemgået en bestemt uddannelse; undertiden kræves endog en bestemt eksamens karakter. I mange tilfælde er reglerne for de funktioner, indehavere af de pågældende stillinger udøver, fastsat af ét ministerium, men kravene til uddannelsen er fastsat i et andet, uden at det har givet anledning til nævneværdige koordineringsvanskeligheder. Som eksempel kan nævnes apotekervæsenet under indenrigsministeriet og farmaceutuddannelsen under undervisningsministeriet.

Nogen speciel fare for, at vindervisningen skulle miste forbindelsen med søfartslovgivningen, mener udvalget ikke at kunne forudse. Den undervisning, der for øjeblikket ydes på skolerne i søret, vil selvfølgelig blive fortsat, i det der ikke i forbindelse med overflytningen er planer om ændret undervisning.

Til slut skal det bemærkes, at nogle navigationslærere allerede nu uddannes under undervisningsministeriet, idet de gennemgår et studium ved Danmarks tekniske højskole.

4 . Fra handelsministeriet har udvalget endvidere fundet det naturligt at overføre *husassistenternes fagskole*, og denne overførsel har fundet sted, jfr. statsministeriets fornævnte bekendtgørelse af 25. september 1961.

5°. Såfremt udvalgets principielle syn på undervisnings- og uddannelsesvæsenets administration bliver lagt til grund for den kommende udvikling, er der næppe tvivl om, at *den kgl. veterinær- og landbohøjskole*, der henhører under landbrugsministeriet, bør administreres sammen med det øvrige højere uddannelsesvæsen under undervisningsministeriet.

Landbrugsministeriet har ganske vist over for udvalget peget på betydningen af, at undervisning og erhverv også på dette område administreres under samme ministerium. Som tidligere nævnt har udvalget ikke kunnet tillægge denne betragtning afgørende betydning på andre områder, og dertil kommer, at den mere elementære undervisning på landbrugsskolerne allerede henhører under undervisningsministeriet.

6°. Under socialministeriet hører følgende undervisningsområder: *skolerne inden for særfor sorgen og børnefor sorgen, de sociale skoler, uddannelsesskolerne inden for børne- og ungdomsfor sorgen og uddannelsen af husmoderafløser m.v.* Disse undervisningsområder henhørte i hovedsagen indtil 1924 under undervisningsministeriet, hvor de sammen med særfor sorgens problemer i øvrigt administreredes under et enkelt kontor. Ved socialministeriets oprettelse blev dette kontor i sin helhed overflyttet dertil. Disse uddannelser kan i øvrigt deles i 2 grupper: a) uddannelse af elever under sær- og børnefor sorgen og b) uddannelse af medarbejdere ved de under socialministeriet hørende fagområder.

De under a) omtalte uddannelser har for så vidt samme karakter som folkeskolen og især dennes særundervisning, som hensigten med dem som hovedregel er at give eleverne mulighed for at kunne træde ind på arbejdsmarkedet eller gennemføre en højere uddannelse. Det kunne derfor synes naturligt at overflytte dem til undervisningsministeriet. Udvalget har imidlertid visse betænkeligheder. Uddannelserne har hidtil været administreret sammen med de pågældende forsorgsinstitutioner i øvrigt, og en udskillelse af uddannelsen vil formentlig volde betydelige praktiske vanskeligheder, hvilket vel også vil være tilfældet ved en overflyttelse af hele det pågældende forsorgsområde til under-

visningsministeriet som før 1924. Det er derfor udvalgets opfattelse, at en tilbundsgående undersøgelse af hele dette problem er nødvendig, førend en eventuel overflytning bør finde sted.

Tilsvarende betænkeligheder gør sig ikke gældende ved de under b) omtalte uddannelser, og udvalget skal derfor henstille, at disse overføres til undervisningsministeriet.

7°. I overensstemmelse med sine ovenfor nævnte generelle betragtninger vil udvalget ikke foreslå nogen ændring af den under justitsministeriet hørende *politiuddannelses* tilhørsforhold.

8°. Under forsvaret (og civilforsvaret) henhører dels *uddannelsen af befalingsmænd og kontraktansat personel* på forsvarets (civilforsvarets) skoler og dels *civilundervisningen*.

Udvalget kan for så vidt angår det først nævnte uddannelsesområde ikke anbefale nogen flytning, idet der er tale om uddannelse af personale, der er i tjeneste i forsvaret (civilforsvaret).

Civilundervisningen for stampersonellet og for de værnepligtige tager derimod i første række sigte på en dygtiggørelse, som kan være eleverne til gavn i de civile erhverv. Den gives i mindre grad med henblik på en fortsat militærtjeneste. Ud fra dette sigte kan det forekomme naturligt at henlægge området til undervisningsministeriet. Men heroverfor må det påpeges, at denne undervisning kun er et supplement til den militære tjeneste, og at denne sidste i kollisionstilfælde altid vil gå forud. Den obligatoriske tjenestetidsundervisning for værnepligtige betragtes som et led i disses daglige tjeneste og falder derfor ind under de militære disciplinærbestemmelser.

En deling af ansvaret for civilundervisningen kunne tænkes, således at undervisningsministeriet var ansvarlig for undervisningens indhold og faglige gennemførelse, mens forsvarsministeriet blev ansvarlig for den praktiske gennemførelse, d.v.s. gav det berettigede militære personel adgang til undervisningen, havde ansvaret for disciplinen og fremskaffelsen af lokaler m.v.

Hvorvidt denne deling vil være hensigtsmæssig eller ej, har ikke stået udvalget klart, og man kan derfor på indeværende tidspunkt ikke afgive nogen indstilling, men skal lade spørgsmålet om en eventuel overflytning henstå til senere overvejelse. Man skal samtidig henlede opmærksomheden på, at der i forbindelse med en

eventuel overflytning helt eller delvis vil rejse sig spørgsmål om, hvorvidt civilundervisningen skal betales af forsvarsministeriets midler eller af undervisningsministeriets.

9°. Af de under indenrigsministeriet hørende uddannelser har udvalget kun taget *uddannelsen af apoteksassistenter, hospitalslaboranter og terapeuter* op til behandling.

Uddannelsen af apoteksassistenter er fastsat ved en bekendtgørelse fra 1958 efter forhandling med undervisningsministeriet.

Til administration af bestemmelserne om uddannelsen er der nedsat et nævn, som bl.a. har til opgave at påse, at uddannelsen åbner mulighed for, at det arbejde, apoteksassistenterne efter sundhedsstyrelsens regler er berettiget til, til stadighed bestrides på betryggende måde. Nævnet har videre pligt til at fremkomme med forslag med henblik på, at uddannelsen til stadighed kun kræver en supplerende prøve, for at assistenteksamen kan ligestilles med discipeleksamen som adgangsgivende til farmaceutisk kandidatksamens 2. del. Ifølge loven om apotekervæsenet er det bestemt, at såvel elever, der har bestået discipeleksamen, som elever, der har bestået assistenteksamen, benævnes apoteksassistenter.

Som det heraf fremgår, har man søgt at skabe så stor lighed mellem den under undervisningsministeriet hørende discipeleksamen og den under indenrigsministeriet hørende assistenteksamen som muligt.

Udvalget har derfor ingen betænkeligheder ved at anbefale en flytning af apoteksassistentuddannelsen til undervisningsministeriet, således at hele uddannelsen af apotekerpersonellet administreres under eet ministerium.

Hospitalslaborantuddannelsen varer i 3 år og består dels af teoretisk og dels af praktisk undervisning. Den praktiske undervisning foregår på et laboratorium, mens den teoretiske undervisning gives på en laborantskole på de teknologiske institutter enten i Købennavn eller Århus. På grund af pladsmangel afholdes der for øjeblikket også kurser på farmaceutisk højskole og på Blegdams hospitalet, og der er planer om helt at lægge uddannelsen af hospitalslaboranter over fra de teknologiske institutter til farmaceutisk højskole.

Ud fra såvel sit generelle syn på uddannelsesproblemerne som ud fra den betragtning, at uddannelserne på de teknologiske institutter, herunder den almindelige laborantuddannelse, i øv-

rigt samtidig er foreslået flyttet, skal udvalget anbefale en flytning af hospitalslaborantuddannelsen til undervisningsministeriet.

De forskellige terapeutuddannelser — fysio- og beskæftigelsesterapeuter - foregår dels på private dels på offentlige institutioner, som f.eks. instituttet ved Århus universitet for terapi-assistenten.

Det synes efter de ovennævnte generelle retningslinier ganske naturligt også at overflytte disse uddannelser til undervisningsministeriet.

10°. Det administrative og økonomiske tilsyn med *Herlufsholm skole og gods* har siden 1851 henhørt under konseilspræsident (statsministeriet), idet stiftelsen ved en kgl. resolution blev henlagt til statsrådet, som derefter overdrog det praktiske tilsyn til konsejlspræsidenten. Det undervisningsmæssige tilsyn varetages af undervisningsministeriet.

Her er tale om et tilsyn med forvaltningen af en stiftelse, og udvalget finder ikke, at der er grundlag for at flytte dette område til et andet ministerium.

11°. Udvalget har ikke været inde på spørgsmålet om *undervisningsvæsenet på Grønland*, men mener, det bør søges løst i sammenhæng med andre grønlandske spørgsmål.

### **3. Universiteterne, de højere læreanstalter og forskningen.**

I forbindelsen med overvejelserne om en samling af administrationen af al uddannelse og undervisning under én central administration har det været overvejet, om man skulle gøre en undtagelse for så vidt angår universiteterne og de øvrige læreanstalter, således at disse administrativt henlægges til det nu oprettede ministerium for kulturelle anliggender.

Til støtte herfor kunne det dels anføres, at de højere læreanstalters virksomhed i væsentligt omfang består i andet end undervisning og uddannelse, navnlig forskning.

Imod en sådan henlæggelse taler imidlertid for det første den omstændighed, at gymnasieundervisningen til enhver tid vil være den undervisning, som skal forberede til den videregående uddannelse ved de højere læreanstalter, således at der vil være behov for en nær koordination mellem denne undervisningsform og uddannelsen på de højere læreanstalter. For det andet vil man ved en sådan løsning skabe en

uhensigtsmæssig deling mellem f.eks. handels-skoler og handelshøjskoler eller mellem Danmarks tekniske højskole og visse andre former for teknisk uddannelse, endvidere vil en sådan deling uddybe skellet mellem seminarie- og universitetsuddannede lærere, og endelig vil det under alle omstændigheder være vanskeligt at fastlægge, hvilke læreanstalter, der bør falde ind under den gruppe, som bør administreres sammen med universiteterne, og hvilke der bør forblive i det egentlige uddannelsesministerium.

Udvalget mener derfor at måtte fastslå, at uddannelsen ved de højere læreanstalter er så nær: forbundet med andre uddannelsesformer, at en adskillelse vil være uhensigtsmæssig og i øvrigt i strid med udvalgets principielle forslag om en samling af undervisnings- og uddannelsesvæsenet.

I forbindelse hermed har udvalget overvejet muligheden af administrativt at udskille universiteternes og de højere læreanstalters forskningsopgaver fra disse institutioners undervisnings- og uddannelsesopgaver, således at forskningen som helhed blev henlagt under ministeriet for kulturelle anliggender.

Udvalget mener ikke at kunne gå ind for en sådan løsning og skal i denne henseende henvise til, at den forskning, der finder sted på universiteterne og de højere læreanstalter, er så uløseligt forbundet med undervisningen, at en opdeling ikke vil være mulig. Man skal blot pege på, at en række forskningsopgaver nødvendigvis må udgøre et væsentligt i led i uddannelsen af de studerende, hvorefter fremtidens forskere skal rekrutteres. Forskning bliver herved et led i den løbende uddannelse. Dertil kommer, at det i vidt omfang er den samme personkreds, som ved læreanstalterne har både de undervisningsmæssige og de forskningsmæssige opgaver. Endelig ville en opdeling allerede af administrative grunde være lidet anbefalelsesværdig.

Af selvstændige forskningsområder og institutioner m.v., der ikke henhører under undervisningsministeriet, skal nævnes:

Atomenergikommissionen (statsministeriet).  
Statens byggeforskningsinstitut (boligministeriet).

Danmarks fiskeriundersøgelser og Danmarks fiskerilaboratorium (fiskeriministeriet).

Grønlands fiskeriundersøgelser og Grønlands geologiske undersøgelser (ministeriet for Grønland).

De teknologiske institutter (handelsministeriet).  
Statens husholdningsråd, vitaminlaboratoriet og seruminstituttet (indenrigsministeriet).  
Videnskabelige reservater (ministeriet for kulturelle anliggender).  
Landbrugets forsøgsvirksomhed, det veterinære serumlaboratorium og instituttet for virusforskning (landbrugsministeriet).  
Danmarks geologiske undersøgelser (ministeriet for offentlige arbejder).  
Socialforskningsinstituttet og instituttet for arbejdshygiejne (socialministeriet).

En ikke uvæsentlig del af forskningen administreres således i dag af andre ministerier end undervisningsministeriet, hvilket hænger sammen med, at de nævnte institutioners forskningsopgaver er snævert formålsbestemte, og at institutionerne tillige varetager andre opgaver end forskning. Det sidste gælder således seruminstituttet, hvis primære opgave er fremstilling af sera og vaccine og varetagelse af andre centrale sundhedsmæssige opgaver, og denne omstændighed kan tale for, at det pågældende område forbliver under vedkommende fagministerium.

For øjeblikket søges opgaverne inden for den teknisk-naturvidenskabelige forskning koordineret gennem Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd, som er et rådgivende organ. Rådet blev ved oprettelsen af ministeriet for kulturelle anliggender overført til dette ministerium fra statsministeriet. Efter udvalgets opfattelse har rådet ikke nogen tilknytning til kulturministeriets øvrige sagområder, men bør sammen med statens teknisk-videnskabelige fond og statens videnskabsfond ved given lejlighed overføres til undervisningsministeriet, således at man får en samlet koordinering af de økonomiske midler, der kan stilles til rådighed for forskningen.

Udvalget vil ikke på indeværende tidspunkt foreslå de ovennævnte omflytninger til undervisningsministeriet, men mener, at man bl.a. bør afvente de erfaringer, som vil kunne drages af arbejdet inden for det teknisk-videnskabelige forskningsråd, men man skal pege på, at det eventuelt senere kan vise sig ønskeligt at oprette et almindeligt forskningsråd, som dækker samtlige videnskabsgrene, herunder også samfundsvidenskaberne og de humanistiske videnskaber. Under et sådant forskningsråd vil det formentlig være hensigtsmæssigt at oprette underudvalg omfattende de enkelte forskningsgrene, men den nærmere opbygning må fremtræde som resultat

af indvundne erfaringer, og arbejdet må overdrages til undervisningsministeriet.

Udvalget foreslår som anført ikke nogen øjeblikkelig overflytning af forskningsinstitutioner m.v. fra fagministerier til undervisningsministeriet, men skal dog for enkelte områders vedkommende anføre følgende:

Så længe landbohøjskolen ikke overføres, må de forskningsområder, som er tilknyttet højskolen, forblive under landbrugsministeriet.

Som ovenfor nævnt bør seruminstituttet, hvis forskning er nær tilknyttet produktionen af sera m.v., samt vitaminlaboratoriet forblive under indenrigsministeriet.

De videnskabelige reservater har udover den forskningsmæssige interesse også interesser ud fra naturfredningsmæssige synspunkter, og udvalget er af den opfattelse, at de sidstnævnte interesser er så fremtrædende, at dette område ikke bør henlægges til undervisningsministeriet.

Danmarks og Grønlands fiskeriundersøgelser er så nært forbundet med fiskerierhvervet, at en overflytning ikke kan anses for hensigtsmæssig.

En tilsvarende betragtning gælder for statens byggeforskningsinstitut.

Et mindretal (Koch), der med udvalgets øvrige medlemmer har været enigt i, at de sagområder, der ved regeringens beslutning i efteråret 1961 blev henlagt til henholdsvis undervisningsministeriet og det nyoprettede kulturministeriet, næppe med fordel ville kunne forvaltes i eet departement med kun een ansvarlig minister som chef, må være af den opfattelse, at man, såfremt en ændret fordeling af sagerne mellem de to ministerier igen skulle blive aktuel, eller såfremt områder fra andre ministerier skulle påtænkes overført til et af de to nævnte ministerier, nøjere bør overveje en overførelse af forskningen og den dermed sammenhængende undervisning til kulturministeriet. Mindretallet lægger herved vægt på den i betænkningen og andetsteds ofte fremhævede nødvendighed af, at der i de kommende år politisk og administrativt, folkeligt og økonomisk gøres en ganske særlig indsats til fordel for undervisning, uddannelse og forskning af hvad art nævnes kan, og mener, at en ændret sagfordeling vedrørende disse områder mellem de to nævnte ministerier måtte kunne bringe bedre balance mellem omfanget af ministeriernes ansvarsområder og dermed bidrage til at sikre opnåelsen af de mål, om hvilke der her i landet er almindelig enighed. Mindretallet er herved fuldt ud opmærksom på nødvendigheden af

gennem passende samarbejde mellem de to ministerier at sikre en ubrudt og harmonisk udvikling inden for hele undervisnings- og uddannelsesområdet.

#### 4. Oprettelsen af et særligt uddannelsesråd.

Som tidligere nævnt findes der inden for undervisnings- og uddannelsesvæsenets administration et stort antal nævn, råd og udvalg. Som et led i samlingen af administrationen af uddannelsesvæsenet skal udvalget foreslå disse nævn m.v. afløst af et enkelt rådgivende organ, et uddannelsesråd.

Det er udvalgets tanke, at rådet skal bestå af repræsentanter for arbejdsgiverorganisationerne,

fagforeningerne, de større erhvervsorganisationer, lærerorganisationerne, repræsentanter for undervisningen m.v.

Racet må ifølge sin sammensætning blive temmelig stort, og det er derfor udvalgets tanke, at det skal opdeles i en række underudvalg for de enkelte uddannelsesområder. Rådets opgave vil være at virke rådgivende for ministeren i spørgsmål angående undervisning og uddannelse og at fremme de bedst mulige forbindelser mellem de eksisterende uddannelsesområder og erhvervslivet. Som følge af rådets opgaver vil sekretariatsforretningerne være begrænsede og kunne udføres af tjenestemænd ansat i undervisningsministeriet. Noget selvstændigt sekretariat skal udvalget derfor ikke foreslå oprettet.

## Kapitel IV

# Undervisningsministeriet.

### A. Nuværende opbygning.

Efter regeringsændringen i september måned 1961 blev der på grundlag af en af administrationsudvalget afgiven redegørelse til statsministeren bl.a. foretaget følgende ændringer i undervisningsministeriets sagområde. Til ministeriet for kulturelle anliggender henlagdes undervisningsministeriets sager vedrørende kulturelle spørgsmål. Fra arbejdsministeriet og handelsministeriet overflyttedes uddannelsen af teknikere og lærlinge samt de forskellige handelsuddannelser. Administrationen af disse erhvervsuddannelser blev efter udvalgets indstilling, jfr. bilag 4, midlertidigt henlagt til en kommitteret for erhvervsuddannelserne.

Under undervisningsministeriet henhører her efter følgende sagområder fordelt således:

#### 1. Undervisningsministeriets 1. departement, som for tiden er opdelt i 5 kontorer:

1. kontor: Folkeskolens skoleplaner og undervisningsplaner, tilskud til skolebyggeri og igangsættningstilladelser, skoleforbund, folkeskolens styrelse, skolefondene og Færøernes skolevæsen.
2. kontor: Statsskoler og Sorø Akademis skole, kommunale og private gymnasieskoler, realskoler, kursus, statstilskud og statslån, un-

derisningsinspektionen, båndcentralen, pensionskasser, legater.

3. kontor: Stats- og privatseminarier, husholdnings-, børnehave-, fritidshjem- og småbørnslærerindeseminarier, Danmarks Lærerhøjskole, Danmarks Højskole for Legemsøvelser, Danmarks pædagogiske Institut, Statens pædagogiske Studiesamling, Dansk Sløjdlærerskole, særlige fagkursus, legatsager m.m.
  4. kontor: Folkeskolens lønnings- og pensions-sager. Fortolkning af lærerlønningsloven. Ansættelse og afskedigelser. Læreres personlige og tjenstlige forhold. Skolehygiejne. Undervisningsinspektionens personale og budgetforhold.
  5. kontor: Folkehøjskoler, landbrugsskoler, hus-holdningsskoler, friskoler, efterskoler, ungdomskostskoler, ungdomsskoler, aftensko-ler, landbrugsfaglige skoler, brevskoler, ungdomsklubber m.m. samt statskonsulen-:en for ungdomsundervisningen.
- #### 2. Undervisningsministeriets 2. departement, som er opdelt i 2 kontorer:
1. kontor: Københavns universitet, Århus uni-versitet, Danmarks tekniske højskole, Kø-benhavns tandlægehøjskole, Århus tandlæ-

gehøj skole, Danmarks farmaceutiske høj-skole, Rigshospitalet, Sorø Akademis gods- og skovvæsen, kommunitetssager, Ungdommens uddannelsesfond.

2. kontor: Internationale relationer på undervisnings-, uddannelses- og forskningsområder. Herunder sager vedrørende UNESCO, CERN-organisationen og OECD. Endvidere sådanne sager vedrørende det nordiske samarbejde.

5. *Den kommitterede for erhvervsuddannelserne:*

Lovgivningen vedrørende lærlinge forhold, støtte til lærlinge i forbindelse med disses rejse- og opholdsudgifter under oplæring uden for hjemstedet, lærlingeuddannelsen, tekniske skoler og fagskoler samt handelslærlingeskoler, handelsmedhjælpereskoler og højere handelsskoler, handelshøjskoler, elementære tekniske uddannelser (uddannelse af tekniske assistenter, laboratoriemedhjælpere, laboratorieteknikere, kemoteknikere, tekstilteknikere, hospitalslaboranter, visse uddannelser på Kunsthåndværkerskolen i København samt Skolen for boligindretning og Varmemesterskolen), teknikumuddannelserne, andre videregående tekniske uddannelser (Bygningskonstruktørskolen, maskinteknikerkursus, elektroteknikerkursus, undervisningen af elektroinstallatører, andre uddannelser på Kunsthåndværkerskolen samt værkstedsfunktionærskolerne, Støbemesterskolen og Håndværksrådets mesterprøvekursus), den på de teknologiske institutter stedfindende statstilskudsberettigende undervisning, Husassistenternes fagskole og maskinist- og maskinmesteruddannelsen.

For så vidt angår de under den kommitterede for erhvervsuddannelserne hørende områder blev der ved overførslen til undervisningsministeriet i september 1961 etableret en ordning, hvorefter et kontor i handelsministeriet midlertidig blev henlagt til undervisningsministeriet. Administrationen af disse områder foregår i det væsentlige i de nu under undervisningsministeriet hørende direktorater og tilsyn, jfr. nedenfor 4 c.

4. *Til ministeriet er knyttet en række embeder og institutioner, af hvilke følgende skal nævnes:*

a. Statskonsulenten for folkeskolen og seminarierne, undervisningsinspektøren for gymna-

sieskolerne og statskonsulenten for ungdomsundervisningen, der alle er normeret såvel med et kontorpersonale som med en række pædagogiske medhjælpere, og som ved siden af deres konsultative virksomhed i forhold til ministeriet, skolerne og skolemyndighederne selvstændigt varetager en række opgaver af pædagogisk og pædagogisk-administrativ karakter. De er bemyndiget til at tage alle spørgsmål vedrørende de respektive skoleområder op til behandling og herom gøre indstilling til ministeriet. Inden for en række sagerområder henhørende under 1., 4. og 5. kontor træffes for landkommunernes vedkommende endelig afgørelse i de enkelte amter (amtsskoleledelser, amtsskoleråd og amtsungdomsnævn), efter at sagerne forinden har været behandlet i de respektive kommuner.

b. Universiteterne og en række højere læreanstalter.

c. Tilsynet med handelsskolerne, tilsynet med den tekniske undervisning, eksamenskommissionen for eksaminer for skibsmaskinmestre m.v. (maskinmesterdirektoratet) og en række tilsyns- og skoleråd.

De sidstnævnte varetager specielle opgaver vedrørende de her nævnte uddannelsesformer og omfatter f.eks. lærlingeråd, faglige fællesudvalg, lærlingevoldgiftsretter, handelsskoleråd, tilsynsråd med handelshøjskolerne, skoleråd for de tekniske skoler, tilsynsråd for teknika og skoleråd for maskinmesteruddannelsen.

## **B. Udvalgets forslag til opbygning af undervisningsministeriet.**

### **1. Indledning.**

Udvalget er af den opfattelse, at den fremtidige organisation af undervisningsministeriet og den til ministeriet knyttede administration efter en overgangsperiode bør: indrettes i overensstemmelse med de foran i kapitel II omhandlede principielle synspunkter. Udvalgets forslag til en øjeblikkelig omorganisation tilstræber dels at følge disse synspunkter i så høj grad som muligt, dels at skabe en overgangsordning, der ikke gør større indgreb i den nuværende organisation end strengt nødvendigt

Hovedpunkterne i udvalgets forslag er herafter:

a. Ministeriets 2 departementer sammenlægges ved embedsledighed.

b. Oprettelse af et uddannelsesråd, jfr. kap. III i slutningen.

c. Fordelingen af sagsområder mellem departementets (-ernes) kontorer foreslås omlagt.

d. For så vidt angår de under 1. departement henhørende områder (folkeskolen, seminarierne, gymnasieskolerne og ungdomsundervisningen) foreslås der i tilknytning til hvert af de 3 bestående embeder som statskonsulenter og undervisningsinspektør oprettet en administrationsafdeling, således at disse institutioner, undervisningsdirektoraterne, kan varetage de opgaver, der efter de i afsnit II indeholdte synspunkter bør varetages af direktorater.

e. Det ved kgl. resolution af 23. september 1961 fra handelsministeriet og arbejdsministeriet overflyttede erhvervs- og efteruddannelsesområde indpasses efter en overgangsperiode i den øvrige administration i undervisningsministeriet. Når den endelige organisation ikke straks kan opbygges, beror det på de med omlægningen og overflytningen fra handelsministeriets til undervisningsministeriets sagsområde forbundne særligt store overgangsvanskeligheder, hvortil kommer, at der inden for disse områder er en række påtrængende problemer, bl.a. af lovgivningsmæssig art, der kræver hurtig løsning.

Den ovenfor nævnte kommitterede for erhvervsuddannelserne påregnes at fungere i et kortere åremål under den nuværende organisationsform med et sekretariatskontor, hvis leder kan være stedfortræder for den kommitterede, og som aflønnes som kontorchef. Under den kommitterede vil tilsynet med de tekniske skoler, tilsynet med maskinmesteruddannelsen og tilsynet med handelsskolerne sortere.

Under den midlertidige organisation vil den kommitterede stå direkte under undervisningsministeren. Udvalget har herved haft for øje, at den kommitteredes foreløbige arbejdsopgaver væsentligst vil være af departemental karakter.

En del af de omhandlede opgaver bør løses i forbindelse med de øvrige undervisningsområder.

Den kommitterede må endvidere deltage i arbejdet med tilrettelæggelsen af sagsområdets endelige indpasning i undervisningsministeriets administration. Dette arbejde må varetages i snæver kontakt med undervisningsministeriets departement (-er) og med administrationsudvalget. Det vil i denne forbindelse være opgaven

at søge arbejdet inden for erhvervsuddannelserne tilrettelagt således, at sagerne i det omfang, det er muligt, henlægges til institutionerne eller til skolernes administration.

f. Med hensyn til de under det nuværende 2. departement henhørende områder står det udvalget klart, at der også på dette område kan påvises problemer af samme karakter som de, der har givet udvalget anledning til at foreslå oprettelsen af direktorater på andre områder. Dette gælder f.eks. ulemperne ved, at et stort antal sager af uensartet karakter og betydning behandles i departementet.

Efter udvalgets opfattelse vil en omlægning af administrationen og en ændret fordeling af arbejdsopgaverne mellem departement og læreanstalter imidlertid ikke kunne gennemføres uden efter en nærmere undersøgelse, hvori også repræsentanter for læreanstalterne bør deltage. Udvalget har herved haft for øje, at disse institutioners administrations- og styreform indbyrdes er meget forskellige, og at nogle af institutionerne fra gammel tid har haft en særlig stilling i forhold til ministeriet. Udvalget mener således ikke at kunne udtale sig om, hvorvidt det vil være hensigtsmæssigt på dette område at gennemføre en direktoratsordning efter de i kapitel II indeholdte retningslinier.

Udvalget mener derfor at måtte indskrænke sig til at indstille, at der af undervisningsministeren nedsættes et særligt udvalg (universitetsudvalget) til behandling af spørgsmålet om de administrative forhold for universiteterne og de øvrige højere læreanstalter og i denne forbindelse det administrative forhold til undervisningsministeriet. Dette universitetsudvalg bør efter udvalgets opfattelse bestå af repræsentanter for undervisningsministeriet, læreanstalterne —herunder også disses administration— samt for administrationsudvalget, hvis medvirken er nødvendig for at opretholde kontakten med de administrative reformer, der søges gennemført på andre områder. Af samme grund vil en nær kontakt mellem universitetsudvalget og administrationsudvalgets sekretariat være ønskelig.

Udvalget skal, med henblik på den foreslåede almindelige omlægning af administrationen af de øvrige uddannelsesområder, bl.a. have til opgave at undersøge omfanget af administrationen af universiteter og højere læreanstalter og spørgsmålet om den fremtidige fordeling af opgaverne mellem undervisningsministeriet og læreanstalterne. Udvalget bør især tage stilling til følgende spørgsmål:

- a°) Muligheden for en udbygning af det direkte samarbejde mellem universiteterne og læreanstalterne indbyrdes, eventuelt således at der oprettes et særligt samarbejdsorgan, der dels kan behandle alle spørgsmål af fælles interesse, dels kan behandle institutionernes udvikling på en sådan måde, at de enkelte institutioners planer samarbejdes og så vidt muligt fremsættes til undervisningsministeren som fælles indstillinger,
- b ) Hvilke af de opgaver, der hidtil har været administreret i undervisningsministeriets departement, der med fordel **vil** kunne udskilles fra departementets arbejdsområde,
- c ) I hvilket omfang de enkelte institutioners administration bør udbygges og effektiviseres, således at disse -- med skyldigt hensyn til de enkelte institutioners særpræg -- opbygges efter så ensartede retningslinier som muligt.
- d°) I hvilket omfang det er muligt at anvende rammebevillinger og administrere disse efter ensartede retningslinier ved alle institutioner. I denne forbindelse bør det undersøges, om det er muligt at etablere et teknisk samarbejde mellem institutionerne indbyrdes for så vidt angår budgetforslag, regnskabsvæsen og bogholderi.

Under sit arbejde bør universitetsudvalget være opmærksom på den nære sammenhæng mellem universiteternes og de højere læreanstalters undervisningsvirksomhed og den videnskabelige forskning.

## 2. Departementet(-erne).

A°.

Idet man, som ovenfor anført, forudsætter, at undervisningsministeriets departementer ved embedsledighed sammenlægges, har man ved udarbejdelsen af forslag til ændret opbygning fulgt de i kapitel II omtalte synspunkter, hvorefter et departement fortrinsvis skal fungere som ministerens sekretariat og derfor i videst muligt omfang aflastes for opgaver, som kan delegeres til centrale eller lokale myndigheder. Herefter vil de arbejdsopgaver, som departementet fortrinsvis bør løse, være følgende:

### a. Lovgivning m.v.

Departementet må have ansvaret for udarbejdelsen af lovforslag, andre generelle forskrifter og retningslinierne for administrationen af de opgaver, som delegeres.

### b. Planlægning.

Departementet må være ansvarlig for den pædagogiske, administrative og økonomiske planlægning. Herunder falder f.eks. spørgsmål vedrørende undervisningens indhold, godkendelse af nye fags optagelse på undervisningsplanerne og spørgsmål vedrørende koordinering af folkeskolen og andre uddannelser samt tilpasning af uddannelserne til de skiftende behov. Endvidere kan nævnes eventuelle forslag til ændringer i folkeskolens og gymnasieundervisningens struktur, forslag til principiel ændring af de bestående tilskudsordninger m.m. Departementet foranlediger udarbejdet de fornødne prognoser f.eks. vedrørende antallet af skoleelever og behovet for lærere og skolelokaler. I tilknytning hertil udarbejder departementet på grundlag af sine prognoser og under hensyntagen til de øvrige behov for byggeri under ministeriets ressort et samlet forslag til fastsættelse af byggekvote, omfattende alle arter af byggeri under ministeriet.

Planlægningen bør foregå i nært samarbejde med undervisningsdirektoraterne, hvori både pædagogisk og administrativ sagkundskab er repræsenteret.

### c. Budget og normering.

Direktoraternes og læreanstaltens bevillings- og normeringsforslag forelægges departementet, som indarbejder dem i ministeriets samlede forslag til finans- og normeringslov. Nogen egentlig detailbehandling bør ikke finde sted, men departementet skal påse, at forslagene stemmer overens med gældende love og harmonerer med de for andre uddannelsesområder gældende regler; for så vidt angår normeringsforslag og bevillingsforslag, der ikke følger af de i forvejen fastsatte generelle regler, foretages en gennemgang ud fra en samlet bedømmelse af forslagene.

### cl. Visse enkeltsager.

Departementet må behandle de enkeltsager, som efter deres art skal afgøres af ministeren eller forelægges kongen til underskrift. Ofte kan det efter en ny lovs gennemførelse være hensigtsmæssigt at henlægge den konkrete administration af loven til departementet for en kortere periode, således at dette får mulighed for nærmere at fastlægge en praksis. Departementet må endvidere behandle de af direktoraterne forelagte principielle sager, som skal afgøres af ministeren.



Direktoraterne bør virke som ankeinstans i alle sager, hvor afgørelse i første instans er truffet i en under det pågældende direktorat hørende institution. Departementets deltagelse i rekursbehandlingen af sagerne indskrænkes herefter til at omfatte de sager, som fremkommer som klage over dispositioner, som er truffet af de umiddelbart under departementet hørende direktorater og institutioner.

#### *e. Tilsyn med de under ministeriet hørende direktorater og institutioner.*

Departementet må varetage det almindelige tilsyn med direktoraterne og læreanstalterne m.v., herunder fastsættelse af instrukser vedrørende disse. Under departementets tilsynsvirksomhed hører behandlingen af personaleforhold, herunder ansættelser og afskedigelser af personer i mere betydelige stillinger samt lønnings- og anciennitetsspørgsmål.

#### B°.

Under forudsætning af, at departementets opgaver indskrænkes i overensstemmelse med foranstående, således at den løbende administration af de under ministeriet hørende sagsområder henlægges til direktorater eller institutioner, der allerede af praktiske grunde må opbygges på grundlag af eksisterende administrative enheder, vil det efter udvalgets opfattelse være nødvendigt at lægge funktionelle synspunkter til grund for kontorinddelingen i departementet.

Direktoraternes sagsområder vil være bestemt af de pågældende undervisningsinstitutioner, og for at sikre den effektive koordination, som efter udvalgets opfattelse er afgørende nødvendig, vil det være hensigtsmæssigt ikke at foretage kontorinddelingen i departementet efter institutioner eller uddannelsesformer, men på en sådan måde, at alle sager vedrørende samtlige uddannelsers indhold holdes samlet. Det samme gælder sager vedrørende byggeri, finansielle bevillinger og generel planlægning (statistik, prognoser m.v.).

I forhold til direktoraterne må departementets kontorer have opmærksomheden henledt på, at alle sager, der forelægges af direktoraterne, vil være grundigt behandlede i enkeltheder, således at departementets opgave består i en principiel stillingtagen. Dobbeltbehandling skulle derfor kunne undgås.

Som anført andetsteds vil det efter udvalgets opfattelse være nødvendigt i en overgangs-

periode at opretholde det kontor i ministeriets 2. departement, som varetager administrationen af universiteterne og de øvrige højere læreanstalter, indtil en dyberegående overvejelse af spørgsmålet om disse læreanstalters administrative forhold er foretaget. Kontoret vil komme til at behandle alle fra de enkelte læreanstalter indkommende sager, og må holde sig i kontakt med de øvrige kontorer om de spørgsmål, som har relation til undervisningsvæsenet i almindelighed, f.eks. spørgsmål vedrørende undervisningsformerne, udarbejdelse af budgetter for det samlede område o.s.v. Kontoret kommer således i et vist omfang - i forhold til de øvrige kontorer - til at varetage de opgaver, som et direktorat i givet fald ville have varetaget.

Til brug for overvejelserne om sagfordeling mellem undervisningsministeriets departementskontorer har udvalget indhentet detaljerede oplysninger fra undervisningsministeriet om arbejdet inden for de enkelte sagsområder. På dette grundlag har udvalget opstillet sit forslag, men man ønsker at påpege, at det må bero på de praktiske erfaringer, om visse omlægninger i ressortfordelingen mellem kontorerne eller en udvidelse af antallet af kontorer vil være nødvendig.

#### *1. kontor.*

Til dette kontor henlægges planlægningen og koordineringen af det under undervisningsdirektoraterne hørende uddannelsesvæsen for så vidt angår de pågældende uddannelsers struktur og indhold. I denne forbindelse påhviler det kontoret at overveje og eventuelt tage initiativ til gennemførelse af nye uddannelser, ligesom kontoret skal sikre den fornødne koordination med de under andre ministerier, under universiteterne og de øvrige højere læreanstalter (jfr. bemærkningerne om ministeriets 4. kontor) samt under den kommitterede for erhvervsuddannelserne henhørende uddannelser. Kontoret vil varetage ministeriets kontakt til det foreslåede uddannelsesråd.

Kontoret skal behandle principielle spørgsmål vedrørende godkendelse af skoler, kursus, seminarier m.v., skoleplaner, skoleforbund mellem to eller flere kommuner, samt fag- og timefordeling.

Kontoret skal i lighed med ministeriets andre kontorer behandle de sager, der inden for dets ressort skal forelægges departementet enten som klage over en af direktoratet truffen afgørelse

eller forelægges af direktoratet, f.eks. på grund af sagens principielle betydning.

## 2. kontor.

Til dette kontor henlægges planlægningen inden for hele undervisnings- og uddannelsesvæsenet i det omfang, denne ikke varetages af de øvrige kontorer. Det bliver først og fremmest kontorets opgave i denne henseende at udarbejde prognoser vedrørende bl.a. det fremtidige antal uddannelsessøgende, behovet for lærerkræfter, skoler m.v. Disse prognoser skal danne grundlag for de øvrige kontorets videre arbejde.

Et nært samarbejde med disse øvrige kontorer vil være nødvendig, idet det vil påhvile kontoret, eventuelt: i samarbejde med statistisk departement eller ved oprettelse af en egen statistisk afdeling, at tilvejebringe det for administrationen af uddannelsesvæsenet og forskningen nødvendige statistiske materiale, som i øvrigt skal stå til rådighed for hele ministeriet.

Endvidere henlægges til kontoret den generelle planlægning af alt byggeri inden for undervisningsministeriets område, under den midlertidigt etablerede ordning i snæver kontakt med den kommitterede og med 4. kontor. Arbejdet med projekteringen og gennemførelsen af det planlagte byggeri, eventuelt i byggeudvalg, henlægges derimod til direktoraterne eller de enkelte institutioners administration, for universitetsbyggeriet og byggeriet for de højere læreanstalter dog til den for dette byggeri foreslåede særlige byggeadministration.

## 3. kontor.

Til dette kontor henlægges den økonomiske administration af ministeriets område, således at principielle spørgsmål vedrørende statstilskud til de enkelte skoleformer m.v. og statslån til byggeri behandles i kontoret.

Kontoret skal udarbejde forslag til finans- og tillægsbevillingslove for hele ministeriet, ligesom enkelt-sager, som skal forelægges f.eks. finansudvalget, ekspederes fra kontoret til finansministeriet og de bevilgende myndigheder. Kontoret må, ikke mindst i dette sidstnævnte arbejde, stå i nær kontakt med 1. og 2. kontor vedrørende bevillingsforslag, som har sammenhæng med strukturelle eller indholdsmæssige forhold i skolevæsenet, med byggeriet o.s.v.

Kontoret skal forestå udarbejdelsen af forslag til normeringslov ud fra en samlet bedømmelse af de fra direktoraterne (og eventuelt de øvrige kontorer) stillede forslag.

Under kontoret skal i øvrigt henhøre principielle sager vedrørende det under ministeriets område hørende personale samt sager om ansættelse og afskedigelse af tjenestemænd.

For en lang række sager vedrørende ansættelser og afskedigelser inden for det samlede uddannelsesvæsen vil den reelle behandling være foretaget i direktoraterne eller institutionerne, således at der for kontorets vedkommende alene vil være tale om en formel behandling.

Ministeriets bogholderi og kasse henlægges til dette kontor. Da de forskellige direktorater for den faglige undervisning i dag har selvstændige bogholderier, bør der på et eller andet tidspunkt gennemføres en samling og samtidig mekanisering af departementets og direktoraternes bogholderiafdelinger.

Til kontoret henlægges endelig sagerne vedrørende Ungdommens Uddannelsesfond, oprettelse og konfirmation af legater, tilsyn med administrationen af legater og fonde samt fordelingen af stipendiemidler m.v. mellem de enkelte områder.

Endelig varetager kontoret departementets sekretariatsforretninger, ligesom det er personalekontor for ministeriet. Da udvalget forudsætter, at der bliver personalefællesskab mellem departement og direktoraterne m.v., i alt fald for så vidt angår det administrative, akademiske personale, vil kontoret forestå ansættelse og afskedigelse af hele det administrative personale samt forflyttelse mellem de forskellige afdelinger.

## 4. kontor.

Hertil henlægges den øverste administration af de under ministeriet hørende universiteter, højere læreanstalter, forskningsinstitutioner samt Rigshospitalet. Endvidere herhører under kontoret Sorø akademis gods- og skovvæsen og kommunitetssagerne.

Som tidligere nævnt vil dette kontors opgaver blive af en noget anden karakter end departementets øvrige kontorets. Selv om man straks vil kunne overføre en række sagområder til institutionernes selvstændige afgørelse, bliver der et antal enkelt-sager tilbage, der må behandles i departementet. Endvidere må kontoret varetage koordineringen af det store antal institutioner.

Universiteternes og læreanstaltes administration har allerede nu selvstændig kompetence på en lang række områder, og der er gennem årene til stadighed sket henlæggelse af afgørelsesmyndighed på en række sagområder til

disse administrationer. F.eks. har man ved tilrettelæggelsen af de senest nye studieordninger søgt at begrænse behovet for dispensationer mest muligt og i øvrigt at henlægge de generelle dispensationsbeføjelser til de pågældende institutioner selv.

Inden for ovennævnte sagsområde behandler kontoret herefter følgende sager: Udarbejdelse af lovforslag og andre generelle retsfor skrifter for den højere uddannelse og forskningen.

Kontoret varetager koordineringen af den højere uddannelse, ligesom kontoret tager stilling til og selv kan tage initiativ til nye uddannelser, den videre udbygning af læreanstalterne, nye forskningsopgaver m.v.

Kontoret behandler de fra institutionerne modtagne normeringsforslag. Sager om ansættelse og afskedigelse af tjenestemænd, der har kgl. eller ministeriel udnævnelse, behandles i kontoret.

Forslag til institutionernes finanslovsbevillinger etc. behandles i kontoret. Budgetforslagene - det gælder navnlig universiteternes — har i dag et sådant omfang, at det ville være ønskeligt, om der i højere grad end hidtil kunne stilles beløb til rådighed i form af rammebevillinger, rådighedssummer o.lign., således at den nærmere fordeling overlades til institutionerne. I beskedent omfang er sådanne synspunkter allerede lagt til grund ved behandlingen af de 2 universiteters budgetter for finansåret 1962/63.

Til kontoret henlægges — i nær forbindelse med 3. kontor — planlægningen af byggeriet på den højere uddannelses og forskningsområder, fordelingen af ministeriets byggekvote på de forskellige områder samt principielle spørgsmål vedrørende statslån og statstilskud til byggeriet og vedrørende tilsynet med bygningerne.

I tilknytning til dette kontor foreslås indtil videre oprettet en selvstændig byggeadministration, der i samarbejde med de enkelte institutioner skal lede det meget store byggeri, der for tiden gennemføres eller bliver planlagt.

Kontoret behandler de generelle retningslinier vedrørende studierne. På tilsvarende måde fastsætter kontoret de generelle retningslinier vedrørende direkte statsydelse til videnskabelige formål, hvorimod den daglige administration varetages af institutionerne.

Kontoret træffer afgørelse i de sager, der forelægges departementet af institutionerne, og behandler de sager, der forelægges ministeren (departementet) med klage over afgørelse truffet af institutionerne.

### 5. kontor.

Under dette kontor henhører internationale opgaver i relation til undervisningsvæsenet og forskningen. Udvalget har overvejet at henlægge opgaverne til de enkelte direktorater og institutioner, men da det er blevet klart, at en væsentlig del af den reelle sagsbehandling alligevel måtte foretages i departementet af hensyn til den nødvendige koordinering, har man valgt at beholde opgaverne samlet i et kontor.

### 3. Undervisningsdirektoraterne.

A°.

Som tidligere nævnt foreslås der i tilknytning til hvert af de pædagogiske embeder: statskonsulenten for folkeskolen og seminarierne, undervisningsinspektøren for gymnasieskolerne og statskonsulenten for ungdomsundervisningen oprettet en administrationsafdeling. Den pædagogiske og den administrative afdeling vil til sammen udgøre et selvstændigt besluttede organ, et direktorat. I overensstemmelse med sine principielle betragtninger foreslår udvalget de under det nuværende 1. departement henhørende opgaver, som er af ikke-departmental karakter, flyttet fra departementet og henlagt til disse direktorater.

I de enkelte direktorater vil der således indgå både administrative og pædagogiske opgaver, ligesom det sagsbehandlende personale enten vil være administrativt eller pædagogisk uddannet. Udvalget har overvejet forskellige muligheder for organisering af direktoraterne og er nået til den opfattelse, at det vil være mest hensigtsmæssigt, at de enkelte direktorater opbygges med en administrativ og en pædagogisk afdeling. De to afdelinger er principielt ligestillede. I spidsen for den administrative afdeling, der for så vidt angår direktoratet for folkeskolen og seminarierne foreslås opdelt i 2 kontorer, et for folkeskolen og et for seminarierne, står en administrationschef, mens den pædagogiske afdeling ledes af undervisningsinspektøren (statskonsulenten).

Et flertal af udvalget er af den opfattelse, at ledelsen af det samlede direktorat bør varetages enten af chefen for den pædagogiske afdeling eller af chefen for den administrative afdeling. De to chefstillinger bør lønningsmæssigt placeres lige, således at der tillægges den, der varetager hvervet som chef for direktoratet et særligt bestillingstillæg.

Et mindretal (Ulrik Andersen og Schmidt)

mener, at ledelsen af direktoratet bør varetages af chefen for den pædagogiske afdeling, og at der bør tillægges denne et særligt bestillingstil-læg herfor.

Direktoraterne udgør en del af det samlede undervisningsministerium, men chefen handler på eget ansvar og underskriver således ikke på ministerens vegne (p. m. v.). Betegnelsen bør være »undervisningsministeriet, departementet« henholdsvis »undervisningsministeriet, direktoratet for . . . .«.

For at sikre det nære samarbejde mellem direktoraterne indbyrdes og mellem disse og departementet vil det være hensigtsmæssigt, at der etableres regelmæssige og hyppige kontaktmøder mellem departementschefen og direktørerne. Et sådant samarbejde vil ligge i fortsættelse af det kontaktudvalg vedrørende undervisningsspørgsmål, som i begyndelsen af 1959 blev nedsat af undervisningsministeren til varetagelse af forholdet mellem den almene skoleuddannelse og de under de respektive ressortministerier dengang hørende erhvervsuddannelser.

Direktoraterne vil i modsætning til departementets enkelte kontorer blive opbygget således, at det enkelte direktorat dækker hele sagområdet vedrørende de til det pågældende direktorat henhørende uddannelsesformer.

Direktoraterne forudsættes udover den løbende sagsekspedition, herunder udfærdigelse af bidrag til bevillings- og normeringslove, at have til opgave at føre tilsyn med og udøve rådgivende virksomhed for de under dets område hørende uddannelsesområder, og at fastsætte nærmere regler og retningslinier inden for rammerne af de givne love og de af departementet udfærdigede generelle forskrifter. Direktoraterne kan på eget initiativ rejse spørgsmål om ændringer i de for deres uddannelsesområde gældende love og generelle forskrifter, der fastsættes af departementet, ligesom de skal bistå departementet med dets planlæggende virksomhed, herunder ved udarbejdelse af lovforslag m.v.

Ved nyordningens gennemførelse bør opmærksomheden være henvendt på, at sagsbehandlingen - således som det i øvrigt allerede nu i forskelligt omfang er tilfældet - på dertil egnede områder overdrages særligt uddannet personale inden for assistent- og overassistentgruppen, således at afgørelsen af en række løbende sager, der har været behandlet på denne måde, i almindelighed træffes af en tjenestemand i 19. eller 24. lønningsklasse, og at i øvrigt en sag normalt kun passerer én tjeneste-

mand i en af disse lønningsklasser, inden den eventuelt forelægges kontorchefen.

Den pædagogiske tilsyns- og rådgivningsvirksomhed bør som hidtil udelukkende varetages af pædagoger, der på dette felt gennemgående virker som faginspektører inden for særlige fag. Disse pædagoger bør i sager, som alene vedrører pædagogiske spørgsmål, varetage den egentlige sagsekspedition, medens sager af administrativ art eller blandede sager forudsættes ekspederet af de administrative kontorer, men i nært samarbejde med de pædagogiske afdelinger.

## B<sup>o</sup>.

### *Undervisningsdirektoratet for folkeskolen og seminarierne.*

Til dette direktorat foreslås foruden de sagområder, der allerede i dag henhører under statskonsulenten for folkeskolen og seminarierne, henlagt den væsentligste del af de ikke-departementale opgaver, der i dag behandles i 1. departements 1., 3. og 4. kontor.

1<sup>o</sup>. Statsadministrationens stilling i relation til folkeskolen er forskellig fra stillingen i relation til gymnasieskolen og seminarierne. Folkeskolen er kommunal. Kommunalbestyrelserne træffer bestemmelse om alle forhold vedrørende folkeskolen, der ikke er henlagt til andre myndigheder. Alle med folkeskolens ordning og drift forbundne udgifter afholdes af vedkommende kommune, for så vidt der ikke i lovgivningen er udtrykkelig hjemmel for, at udgiften helt eller delvis påhviler staten, skolefonden eller andre. Statsadministrationens opgave i forhold til folkeskolen er en tilsynsopgave, idet man alene skal påse, at kommunerne ordner og opretholder deres kommunale skolevæsen inden for de i folkeskoleloven fastsatte rammer.

Tilsynet med folkeskolen i købstæderne henhører direkte under undervisningsministeriet, medens der for landkommunernes vedkommende i hver amtsrådsreds findes et særligt organ, skoledirektionen, der er den almindelige tilsynsmyndighed med amtets skolevæsen, har afgørelsen af en række sager vedrørende folkeskolen i landkommunerne, og endelig er melleminstans i alle sager, der af de lokale skolemyndigheder skal forelægges ministeriet.

Amtsskoleledelserne kan dog ikke sammenlignes med direktorater i relation til det nuværende undervisningsministerium, idet de ikke fritager centraladministrationen for behandlin-

gen af en lang række konkrete sager. Ministeriet træffer således efter den nuværende ordning f.eks. afgørelser i enkeltsager om igangsætning af skolebyggeri i landkommuner på grundlag af en for hver amtsrådsreds af vedkommende skoledirektion for det enkelte år opstillet prioritetsliste. Når man fremover vil tilstræbe, at departementet alene skal varetage generelle spørgsmål, må amtsskoledirektionerne såvel som administrationen i forhold til købstædernes skolevæsen henlægges under undervisningsdirektoratet. Der er ikke herved taget stilling til, hvorvidt man skal udbygge den allerede bestående administration i amtsskoledirektionerne. Det er således oplyst, at det siden ændringerne af folkeskoleloven i 1958 har været tanken, at man efter at have opnået det for angivelse af generelle retningslinier fornødne erfaringsgrundlag gennem behandlingen i ministeriet af konkrete sager ville bemyndige skoledirektionerne til også at stadfæste skoleplaner for landkommuner, der ønsker såkaldt »købstadsordning«, eller som ønsker at oprette en realafdeling.

For undervisningsplanernes vedkommende er amtsskoledirektionerne allerede efter den bestående ordning den stadfæstende myndighed for alle landkommunernes vedkommende, og det kan overvejes, om yderligere afgørelser vil kunne henlægges til skoledirektionerne. Godkendelsen af planer og tegninger til skolebyggeri blev allerede ved tilsynsloven af 1949 lagt ud til disse myndigheder, og oprettelsen af et direktorat i centraladministrationen udelukker ikke en fortsættelse af den allerede igangværende decentralisering til lokale myndigheder, der råder over fornøden administrativ og pædagogisk sagkundskab.

Undervisningsdirektoratet vil således få direkte relation til købstædernes skoleadministrationer, og det vil være ankeinstans for så vidt angår disses og amtsskoledirektionernes afgørelser.

Direktoratets opgaver med hensyn til folkeskolen vil - i det omfang afgørelse ikke kan træffes af lokale organer — herefter være følgende:

- a. Stadfæstelse af skoleplaner og undervisningsplaner, godkendelse af skoleforbund og behandling af andre sager vedrørende administrationen af folkeskolen, som efter folkeskoleloven og tilsynsloven nu skal forelægges for ministeriet. Endvidere må det behandle klagesager vedrørende folkeskolen.
- b. Fastsættelse af statstilskud til og fordeling af igangsættningstilladelser til folkeskolebyg-

geri og statens tilskud til de kommunale skolevæsen i det hele.

- c. Folkeskolens lønnings- og pensionssager: Godkendelse af købstadkommuners kaldelse af lærere, helbredsattester m.v., lønningsaadennitet ved første ansættelse i folkeskolen, sager vedrørende uansøgt afskedigelse og afskedigelse på grund af sygdom, disciplinærsager, tjenstligt forhør, klager fra lærere, tilladelse til at træde uden for nummer, tilladelse til nedsættelse af læreres pligtige timetal, tilvejebringelse af bevillingsmæssig hjemmel for pensionsret til lærere eller forhøjet pensionsanciennitet, pligtig enkeforsørgelse, lønforstud, flyttestedgørelse, boligbidrag.

Skolehygiejne, skolebespisning, fribefordring m.v.

- d. En række helt eller delvis pædagogiske opgaver af konsultativ og/eller administrativ karakter, bl.a. med hensyn til forsøgsundervisning, undervisningen i og afgangsprøver fra 8. og 9. klasse, særundervisning, undervisningen og afholdelse af eksamen i realafdelingen og skolebiblioteksforhold. Rådgivende virksomhed for skoledirektioner og kommuner med hensyn til skolebyggeri.
- e. Beregning og anvisning af statstilskud til friskoler og private realskoler og godkendelse af vedtægter for og bevilling af statslån til disse skoler. Behandling af sager om tilskud m.v. vedrørende folkeskolen i København.
- f. Færøernes skolevæsen. (Færøernes skoledirektion, der består af 5 medlemmer, heraf 3 fra landsstyret, har en endnu mere selvstændig stilling end de øvrige skoledirektioner).
- g. Godkendelse af skolefondsbudgetter, der er vedtaget af skolerådene (d.v.s. amtsrådet og repræsentanter for købstæderne).
- h. Fordeling af byggekvote mellem skoledirektionerne indbyrdes og i forhold til direktoratet, der viderefordeler mellem købstæderne.

2°. For så vidt angår seminarierne m.v. fordeles opgaverne sig på følgende 4 hovedgrupper:

- a. Det øverste tilsyn med læreruddannelsen.
- b. Sager vedrørende det til seminarierne, navnlig statsseminarierne, knyttede personale, samt vedrørende personalet ved andre læreruddannelsesinstitutioner.
- c. Den økonomiske administration.

d. Planlægning af og tilsyn med seminariebyggeri.

ad a.

Tilsynet strækker sig fra godkendelse af seminarier og af de enkelte seminariers årlige fag- og timefordelingsplan til en lang række enkelt-afgørelser både med hensyn til institutionerne (godkendelse af lærebøger, forsøgsundervisning og lign.) og til eleverne (dispensationer af forskellig art).

ad c.

Omfatter den økonomiske administration af statsseminarierne og de øvrige under området hørende statsinstitutioner, tilskud til private seminarier og læreruddannelsesinstitutioner, bevilling af statslån, godkendelse af vedtægter for selvejende institutioner, fordeling af elevunderstøttelser. Direktoratet varetager tilsynet med statsseminariernes og de øvrige under området hørende statsinstitutioners bygninger og inventar.

### C°.

*Undervisningsdirektoratet for gymnasieskolerne.*

Til dette direktorat foreslås henlagt de ikke-departementale opgaver fra det nuværende 1. departements 2. kontor samt den nuværende undervisningsinspektion for gymnasieskolen.

Området omfatter 39 statsgymnasier, 13 private gymnasier, 30 kommunale gymnasier, 10 studenterkurser, Pensionskassen af 1925, undervisningsministeriets båndcentral.

Opgaverne fordeler sig på følgende 4 hovedgrupper:

- a. Det øverste tilsyn med eksamenskolevæsenet.
- b. Sager vedrørende det til gymnasieskolerne, navnlig statsskolerne og kursus knyttede personale.
- c. Den økonomiske administration af eksamenskolevæsenet.
- d. Planlægning af og tilsyn med gymnasiebyggeri.

ad a.

Tilsynet strækker sig fra godkendelse af de enkelte statsskolars årlige fag- og timefordelingsplan og stadfæstelse af skoleplaner for de kommunale gymnasieskoler til en lang række enkeltafgørelser både med hensyn til skolerne (godkendelse af lærebøger, forsøgsundervisning etc.) og til eleverne på kurserne.

ad b.

Personalesagerne må af direktoratet forelægges for departementet, når de vedrører ansættelser og afskedigelser af kgl. udnævnte tjenestemænd eller tilvejebringelse af fornøden normeringslovhjemmel.

ad c.

Den økonomiske administration af statsskolerne, beregning og anvisning af tilskud til private og kommunale gymnasieskoler samt studentkursus, bevilling af statslån, godkendelse af vedtægter for selvejende institutioner, fordeling af elevunderstøttelser og tilsyn med statsskolerne bygninger og inventar.

ad d.

Planlægning af nye gymnasier og af nyt gymnasiebyggeri sker efter de af departementet afstukne retningslinier, men byggeriets udførelse forestås af direktoratet.

### D°.

*Direktoratet for ungdomsundervisningen.*

Til dette direktorat, der foreslås oprettet i tilknytning til embedet som statskonsulent for ungdomsundervisningen, henlægges de ikke-departementale opgaver vedrørende de frie skoler, d.v.s. højskoler, ungdomsskoler, aftenskoler m.v., der for øjeblikket administreres i 1. departements 5. kontor.

Opgaverne kan opdeles i 2 hovedgrupper:

- a. Sager vedrørende en række frie skoler, hvis forhold behandles direkte af tilsynet uden nogen melleminstans, samt pensionskasser.
- b. Administrationen af skoleformer m.v., der forinden har været behandlet af kommunale og amtskommunale organer.

ad a.

Området omfatter ca. 65 folkehøjskoler, ca. 30 landbrugsskoler, ca. 40 husholdningsskoler, ca. 100 efterskoler og 3 ungdomskostskoler, samt 3 pensionskasser. Arbejdet består væsentligst i godkendelse af oprettelse af skoler, beregning og anvisning af tilskud, godkendelse af vedtægter for selvejende institutioner, godkendelse af byggeplaner og ejendomskøb, bevilling af statslån, fordeling af byggekvote og bevilling af understøttelser til efterskoleelever samt vejledning og tilsyn vedrørende alle skolerne.

Understøttelser til elever på højskoler, landbrugsskoler og husholdningsskoler fordeles af skolerådene, medens dispensationssagerne henlægges til direktoratet.

ad b.

Området omfatter dels skoleformer og forskellige fritidsforanstaltninger for ungdommen m.v., hvor godkendelsesspørgsmålet afgøres af amtsungdomsnævnet efter generelle retningslinier fastsat af direktoratet, der ligeledes tager stilling til tvivlsspørgsmål vedrørende aftenskoler, landbrugsfaglig undervisning, almene ungdomsskoler, ungdomsklubber, tilskud til ungdomsforeningers lokaleudgifter m.v., og dels

skoleformer og oplysningsvirksomhed, hvor godkendelsen foretages af direktoratet (aftenhøjskoler, foredragsrækker, den erhvervsprægede ungdomsskole, den 2-årige ungdomsskole svarende til folkeskolens 8. eller 9. klasse, teknisk forbedelsesundervisning samt brevkoler); fordeling af en række bevillinger (til undervisningsmateriel, lærerkursus og aflønning af oplysningskonsulenter) og sager om tilskud til indretning og montering af lokaler.

## Kapitel V

# Ministeriet for kulturelle anliggender.

Efter udvalgets opfattelse, som den kom til udtryk i udvalgets notat til statsministeren af 31. august 1961, jfr. bilag 1, ville en overføring af undervisningsområder fra bl.a. handelsministeriet og arbejdsministeriet til undervisningsministeriet med det formål at samle al undervisnings- og uddannelsesadministration under én minister i sig selv gøre det ønskeligt fra undervisningsministeriets sagområde at udskille behandlingen af en række sager og spørgsmål, der ikke falder ind under, eller som ikke alene har til opgave at betjene uddannelse og forskning. Man måtte bl.a. frygte for, at undervisningsministeriets ressort ville blive så omfattende, at det ville være vanskeligt for ministeren at have tilstrækkeligt overblik over hele ministeriets sagområde.

Dertil kom, at man fandt det hensigtsmæssigt at samle administrationen for så vidt angår spørgsmål, der vedrører det kulturelle liv, under et særligt ministerium. Dette vil i første række sige sager angående de forskellige kunstarter og om den alment prægede oplysningsvirksomhed, der udøves af Danmarks Radio, museer og biblioteker.

Det ville efter udvalgets opfattelse være muligt at opstille en rimelig grænse for et sådant område, ligesom det pågældende ressort vil få et passende omfang, idet der også i andre ministerier end undervisningsministeriet i dag administreres sagområder, som hører naturligt sammen med de kulturelle anliggender, der henhørte under undervisningsministeriet.

Efter indstilling fra statsministeren blev der derefter ved kgl. resolution af 7. september 1961 oprettet et ministerium for kulturelle anliggender,

idet der senere skulle bestemmes, hvilke sagområder der skulle henføres til ministeriet.

Efter en gennemgang af de forskellige sagområder, der kunne være tale om at henlægge under ministeriet for kulturelle anliggender, mente udvalget at kunne foreslå følgende områder, idet der iøvrigt henvises til mindretalsudtalelsen side 28:

1. Arkivvæsenet (rigsarkivet, landsarkiverne og andre offentlige arkiver).
2. Biblioteksvæsenet (de videnskabelige biblioteker, folkebibliotekerne samt Danmarks biblioteksskole).
3. Museer: Nationalmuseet, de lokale kulturhistoriske museer og andre kulturhistoriske museer, herunder Tøjhusmuseet (fra forsvarsministeriet), Handels- og søfartsmuseet på Kronborg, kunstindustrimuseet og Danmarks tekniske museum (fra handelsministeriet), Statens museum for kunst og andre kunstmuseer.
4. Bygningsfredning.
5. Reservater.
6. Dansk folkemindesamling, dansk sprognavn og stednavneudvalget.
7. Danmarks Radio.
8. Teatre, herunder Det kgl. teater.
9. Film og biografteatre, herunder prøver for filmoperatører.
10. Litteratur, herunder statsydelse til forfattere og andre former for støtte til litteraturen.
11. Musik, herunder Det kgl. musikkonservatorium, konservatorierne i provinsen, statsstøttede orkestre samt statsydelse og andre

former for støtte til komponister og udøvende tonekunstnere. Endvidere den musikpædagogiske uddannelse.

12. De bildende kunster, herunder Det kgl. akademi for de skønne kunster, Charlottenborgudstillingen og andre kunststillinger samt statsydelse og andre former for støtte til bildende kunstnere.
13. Den kulturelle fond, dansk forfatterfond, statens kunstfond og Eckersberg-Thorvaldsenfonden.
14. Ophavsretslovgivning, fotografilovgivning og det dertil knyttede internationale samarbejde.

Vedrørende enkelte af de nævnte områder skal man bemærke følgende:

ad 1-3.

Arkiverne, de videnskabelige biblioteker og en del af museerne er så nært knyttede til forskningen, at det kan forekomme betænkeligt at udskille dem fra undervisningsministeriet, som har det administrative ansvar for universiteterne og læreanstalterne.

De har i mange tilfælde i første række til opgave at betjene videnskaben, og de virker selv i vid udstrækning som forskningscentre. Visse museer er desuden underlagt universiteternes administration, f.eks. zoologisk museum og mineralogisk museum.

Det kgl. bibliotek, universitetsbiblioteket og statsbiblioteket i Århus har administrativt været henlagt direkte under undervisningsministeriet, men udvalget er af den opfattelse, at den omstændighed, at disse institutioner vil komme til at henhøre under et andet ministerium end de højere læreanstalter, ikke skulle hindre, at de fortsat samarbejder med universiteter m.v., ligesom de i deres virksomhed vil kunne tilgodese forskningens og den videnskabelige uddannelses behov. Udvalget er endvidere af den opfattelse, at biblioteksvæsenet, d.v.s. såvel de videnskabelige biblioteker som folkebibliotekerne, må betragtes som en helhed. De videnskabelige biblioteker har i forvejen et snævert samarbejde med folkebibliotekerne, f.eks. ved udlån til andre end videnskabsmænd eller studerende ved universiteter og læreanstalter. Det samlede biblioteksområde bør derfor henføres under ét ministerium.

Tilsvarende betragtninger kan anføres for museer og arkiver.

Udvalget har ikke ment at kunne anbefale en

flytning af de museer, der er underlagt universiteternes administration som f.eks. zoologisk museum og mineralogisk museum, mens man har fundet det naturligt at placere Danmarks biblioteksskole i samme ministerium som biblioteksvæsenet.

ad 8-9.

Når administrationen af statens forhold til teatrene (bortset fra Det kgl. teater og institutionen Dansk skolescene) og t.l. film og biografteatre har været henlagt til justitsministeriet, beror det formentlig på, at man i 1848 betragtede statens forhold til teatervæsenet som et spørgsmål i relation til politi- og brandlovgivningen m.v.

Efter den stedfundne udvikling har man anset det for helt naturligt at lægge justitsministeriets administration på disse felter, herunder teaterrådet, filmrådet, statens filmcentral, ministeriernes filmudvalg, dansk kulturfilm og børnefilmenævnet sammen med den administration, som varetager statens forhold til kulturlivet som helhed. Det har således været uhensigtsmæssigt, at administrationen af statens forhold til teatrene henhørte under forskellige ministerier, og at hovedparten af teatrene administrativt hørte under et andet ministerium end det, der beskæftiger sig med de andre kunstarters forhold.

For så vidt angår filmcensuren — der med hensyn til børneforbud er en rent pædagogisk opgave og for så vidt angår totalforbud i høj grad er en kulturel opgave — har der ikke kunnet opnås enighed om en overflytning, som forekommer udvalget naturlig i betragtning af, at andre forhold vedrørende filmproduktion og -forevisning er henlagt til kulturministeriet.

ad 11-12.

Udvalget har kunnet anbefale, at uddannelsen på musikkens og billedkunstens område henlægges under ministeriet for kulturelle anliggender. De samordningsproblemer, som kan opstå som følge af, at Det kgl. musikkonservatorium og Det kgl. akademi for de skønne kunster har status som højere læreanstalter, er efter udvalgets opfattelse ikke af en sådan art, at de på afgørende måde kunne siges at tale imod en sådan ordning.

Musikkonservatoriets virksomhed omfatter foruden uddannelsen til frie kunstnere også en mere direkte erhvervsbetonet uddannelse af musikpædagoger og udøvende musikere. Udvalget



har dog ikke ment, at man burde nære betænkelighed ved at henlægge også de sidstnævnte uddannelser under kulturministeriet.

Det kgl. akademis skoler består foruden af malerskolen og billedhuggerskolen af skolen for uddannelse af arkitekter. Udvalget har af principielle grunde været inde på den tanke, at arkitektuddannelsen naturligt hører sammen med en række af de uddannelsesområder, som er henlagt til undervisningsministeriet, og derfor burde overføres til dette ministerium. I en række andre lande foregår arkitektuddannelsen således ved de tekniske højskoler. I Danmark har der dog udviklet sig en tradition for, at arkitekt-skolen er nært knyttet til maler- og billedhuggerskolen, og såvel ministeriet som akademiet lægger stærkt vægt på, at der ikke sker nogen ændring heri. De 3 skoler blev ved en midlertidig fundats af 1956 sammenlagt under en fælles ledelse, og erfaringerne har godtgjort, at det fælles miljø, der er skabt ved denne sammen-smeltning, har været til stor gavn for undervisningen og til inspiration for alle parter. I 1959 blev ordningen derfor stadfæstet ved konfirmation af en endelig fundats. Skolerne har lokalemæssigt fællesskab, og der foreligger for tiden store udbygningsplaner, hvis gennemførelse næppe vil være tænkelig, såfremt fællesskabet skulle bringes til ophør, og skolerne administrativt blev delt op mellem to ministerier.

Udvalget har under hensyn hertil afstået fra at stille forslag om en adskillelse af de 3 skoler. Spørgsmålet: om, på hvilken måde man skal sikre den nødvendige kontakt mellem arkitektuddannelsen på akademiet og det øvrige uddannelsesområde, må imidlertid efter udvalgets opfattelse tages op til forhandling mellem undervisnings-

ministeriet og ministeriet for kulturelle anliggender.

Ved kgl. resolution af 19. september 1961, jfr. bilag 2, blev forretningsområdet for ministeriet for kulturelle anliggender fastsat. Udover de af udvalget anbefalede sagområder blev yderligere uden tilskyndelse fra udvalget til ministeriet henlagt bl.a. sagerne vedrørende naturfredning, Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd, Statens teknisk-videnskabelige fond, Statens almindelige videnskabsfond samt Rask-Ørsted fondet.

For så vidt angår den administrative opbygning af ministeriet for kulturelle anliggender, har udvalget ikke fundet grundlag for gennemførelse af en direktoratsordning for ministeriets område. Ministeriets sagområde er forholdsvist begrænset og ret uensartet. Hertil kommer yderligere, at en række af de under ministeriet hørende institutioner allerede har en selvstændig administration eller som folkebibliotekerne er underlagt et tilsyn.

For så vidt angår folkebiblioteksvæsenet er en vidtgående decentralisering allerede gennemført ved oprettelsen af statens bibliotekstilsyn under biblioteksdirektørens ledelse. Tilsynet udregner og fordeler således tilskuddene til bibliotekerne efter bibliotekslovens regler og fører tilsyn med alle landets folkebiblioteker.

De 3 store videnskabelige hovedbiblioteker sorterer direkte under ministeriet. Visse sager, der nu afgøres af ministeriet, vil muligvis kunne overlades rigsbibliotekaren henholdsvis overbibliotekaren ved statsbiblioteket i Århus, f.eks. en væsentlig del af personalesagerne.

En tilsvarende decentralisering vil formentlig kunne gennemføres for så vidt angår arkiver og museer.

*København, den 3. februar 1962.*

Ulrik Andersen  
(formand)

H. H. Koch

J. Elkjær Larsen

Poul Meyer

Erik Ib Schmidt

J. H. Zeuthen



Den 31. august 1961.

## NOTAT TIL STATSMINISTEREN VEDRØRENDE ADMINISTRATIONSUDVALGETS HIDTIDIGE ARBEJDE

Administrationsudvalget har dels drøftet det principielle spørgsmål om ændringer i centraladministrationens organisation og dels - og navnlig — efter statsministerens anmodning behandlet spørgsmålet om en ændring af undervisningsvæsenets administrative forhold på det centrale plan.

1) Med hensyn til det første spørgsmål er det udvalgets opfattelse, at man - hvor ikke særlige forhold taler derimod - bør tilstræbe en ordning, hvorefter ministerierne opdeles i eet departement og et eller flere direktorater. Departementet skal i første række fungere som ministerens sekretariat og i denne henseende varetage planlæggende og koordinerende opgaver, forberedelse af lovgivningsarbejde, tilrettelæggelse af generelle retningslinier for administrationen, afgørelse af sager, der indankes for ministeren m. v. Departementets chef har direkte referat til ministeren og træffer afgørelser på ministerens vegne.

I det omfang de øvrige sager, der nu behandles i departementerne, ikke henlægges til andre centrale eller lokale myndigheder, bør de henlægges til ovennævnte direktorater, hvis chefer afgør sagerne i eget navn og på eget ansvar, og som derfor ikke har direkte referat til ministeren. Sager afgjort i direktoraterne kan indankes for ministeren.

Udvalget mener ikke på indeværende tidspunkt at kunne udtale sig nærmere om, i hvilket omfang princippet vil være anvendeligt inden for de enkelte styrelser.

Det er udvalgets opfattelse, at hver minister så vidt muligt kun bør have eet departement, for at man kan sikre koordinationen mellem alle administrationsgrene inden for samme ressort.

2) Spørgsmålet om undervisningsadministrationens organisation har tidligere været behandlet i flere kommissioner og udvalg, senest i teknikerkommissionen.

Administrationsudvalget er enigt med disse kommissioner i, at en række undervisningsom-

råder, som i dag er henlagt navnlig til handelsministeriet og arbejdsministeriet, med fordel straks vil kunne overflyttes til undervisningsministeriet. Det drejer sig om følgende områder:

Fra handelsministeriet: a) handelsuddannelsen, herunder handelsskoler og handelshøjskoler, b) tekniske uddannelser, herunder tekniske skoler, teknika og en række specialkursus.

Fra arbejdsministeriet og handelsministeriet: c) lærlingeuddannelsen.

Fra arbejdsministeriet: d) uddannelsen af ikke-faglærte, e) erhvervsvejledningen.

Udover de foran nævnte områder bør man overveje spørgsmålet om at overføre f) eksaminer og prøver i henhold til næringsloven (fra handelsministeriet), g) søfartens uddannelser (fra handelsministeriet), h) uddannelse af medarbejdere ved de under socialministeriet hørende fagområder (fra socialministeriet), i) ungdomsklubber og feriekolonier (fra socialministeriet), j) uddannelse af hospitalslaboranter m. v. (fra indenrigsministeriet), k) landbohøjskolen, landbrugskursus m. v. (fra landbrugsministeriet) samt endnu enkelte områder. På grund af en nøje sammenhæng med den højeste undervisning indgår det tillige i overvejelserne at overføre visse forskningsområder, nemlig l) socialforskningsinstituttet (fra socialministeriet) og m) teknisk-videnskabeligt forskningsråd, den teknisk-videnskabelige fond og atomenergikommissionen (fra statsministeriet).

Udvalget er af den opfattelse, at de under 1) nævnte principielle synspunkter vil kunne finde anvendelse på en fremtidig undervisningsadministration, og at der i undervisningsministeriet bør oprettes i hvert fald et direktorat for skolevæsen og et direktorat for fag- og efteruddannelse. Sidstnævnte direktorat skal bl. a. varetage den administration, der omfatter de nuværende tilsyn med handelsskolerne, tilsyn med den tekniske undervisning, uddannelse af ikke-faglærte og erhvervsvejledning, medens folkeskolen, gymnasieundervisningen og semi-

naricr samt uddannelse af lærere til tekniske skoler m. v. bør henhøre under skoledirektoratet.

Allerede af praktiske grunde vil det være nødvendigt, at de nævnte direktorater opbygges på grundlag af de eksisterende administrative enheder, hvis sagområder er bestemt af de pågældende undervisningsinstitutioner.

For at sikre en effektiv koordination vil det efter udvalgets opfattelse derfor være nødvendigt, at kontorinddelingen i departementet finder sted på grundlag af de enkelte under ministeriet hørende hovedfunktioner og ikke efter institutioner. Undervisningsministeriets departement bør derfor opdeles i kontorer på en sådan måde, at alle sager vedrørende samtlige uddannelsers indhold holdes samlede. Det samme gælder samtlige sager vedrørende henholdsvis byggeri, bevillinger og generel planlægning. Eet af departementets kontorer bør desuden varetage ministeriets sekretariatssager.

Administrationsudvalget er endnu ikke nået til en endelig afklaring af spørgsmålet om de nuværende statskonsulenters og undervisningsinspektørens administrative stilling inden for undervisningsministeriet.

For så vidt angår universiteterne og de øvrige højere læreanstalter er administrationsudvalget af den opfattelse, at disse - i hvert fald foreløbig - bør sortere direkte under departementet, men at der på hele dette område er behov for en dyberegående overvejelse af spørgsmålet om en modernisering af disse læreanstalters administrative forhold og om koordinationen mellem de enkelte læreanstalter.

Det står udvalget klart, at gennemførelsen af en så vidtrækkende omlægning inden for administrationen af undervisnings- og uddannelsesområdet som foran foreslået i en overgangsperiode vil medføre betydelige vanskeligheder af organisatorisk og personalemæssig karakter, og det er ikke let på forhånd at fastslå, i hvilket tempo, det vil være muligt at gennemføre udvalgets forslag. Man har ikke udarbejdet nogen detaljeret plan for gennemførelsen, men man finder at burde fremsætte følgende synspunkter:

Inden for de områder, der foreslås overført fra handelsministeriets ressort til undervisningsministeriets, foreligger en række aktuelle og betydningsfulde sager, hvis snarlige behandling og afgørelse må anses for påtrængende nødvendig. Det vil være meget beklageligt, hvis de stedfindende overvejelser angående administrative om-

lægninger af ministeriernes forretningsområde medfører, at afgørelsen af de pågældende vigtige spørgsmål sinkes. Der synes enten at foreligge den mulighed, at de omhandlede områder indtil videre forbliver under handelsministeriet og først overføres til undervisningsministeriet efter stedfunden løsning af de presserende, aktuelle sager, eller at der hurtigst muligt i sidstnævnte ministerium etableres en administrativ opbygning, som kan fungere omgående, og som kan indgå som led i den tilstræbte endelige organisation af undervisningsministeriet. Udvalget mener at måtte anbefale den sidstnævnte fremgangsmåde, fordi man anser det for betænkeligt, at der overgangsmæssigt etableres ordninger, som til sin tid kan stille sig hindrende i vejen for den endelige gennemførelse af udvalgets forslag. Dette kan efter udvalgets skøn blive resultatet, såfremt: det heromhandlede område indtil videre forbliver under handelsministeriet, idet løsningen af de aktuelle spørgsmål har sammenhæng med videregående problemer af administrativ karakter i forhold til ressortministeriet, der næppe lader sig løse på en rent midlertidig basis. Handelsministeriets mulighed for en tilfredsstillende samlet løsning vil derfor være begrænset, såfremt området senere forudsættes overført til et andet ministerium.

Udvalget må også fremhæve, at gennemførelsen af dets forslag forudsætter et intimt samarbejde mellem chefen for undervisningsministeriets departement, statskonsulenterne, undervisningsinspektøren og cheferne for de to foreslåede direktorater. Medens de førstnævnte stillinger er besat, skal der ske udvælgelse til de to nye direktørstillinger, og allerede af hensyn til samordningen må man anse det for meget ønskeligt, at dette personvalg sker så hurtigt som muligt.

På denne baggrund forekommer det udvalget hensigtsmæssigt, at det omhandlede sagområde snarest gørligt overføres til undervisningsministeriet, og at man etablerer et direktorat for fag- og efteruddannelsen, idet det personale, der i hvert fald midlertidig skal overgå fra handelsministeriet til undervisningsministeriet, foreløbig beskæftiges udelukkende i direktoratet. Udvalget skal henlede opmærksomheden på de tjenestemandsretlige problemer, der er forbundet med den foreslåede omlægning. Man har ikke gjort disse spørgsmål til genstand for en nærmere undersøgelse, idet man anser de fordele, der opnås ved den foreslåede omlæg-

ning, for så store, at der under alle omstændigheder må søges en løsning også på de her nævnte spørgsmål.

Udvalget anser det ikke uforeneligt med den omgående etablering af direktoratet for fag- og efteruddannelsen, at der først efterfølgende sker en reorganisation af departementet og en afklaring af den administrative placering af embedet som statskonsulent for ungdomsundervisningen, idet det nødvendige samarbejde mellem departementschef, statskonsulenter, undervisningsinspektør og direktører vil kunne etableres omgående.

Et medlem (Koch) finder under henvisning til de betydelige administrative og personale-mæssige problemer, der er forbundet med ordningens gennemførelse, og til at der selv for det område, der allerede nu sorterer under undervisningsministeriet, må regnes med en gradvis gennemførelse, at væsentlige — også praktiske - hensyn taler for, at man som et første skridt for så vidt angår handelsministeriets område i dette straks etablerer en direktoratsordning, som foran skitseret gældende for de under a) og b) nævnte områder. Det pågældende medlem går herved ud fra, at man, indtil endelig overførelse kan finde sted, holder nøje kontakt med undervisningsministeriets departement, navnlig om problemer af principiel karakter.

3) Medens administrationsudvalgets forslag om overførsel af visse undervisningsområder til undervisningsministeriet ikke på nogen indgribende måde vil berøre handelsministeriets struktur, vil forslaget indebære en relativ betydelig indskrænkning af arbejdsministeriets ressort. Udvalget mener endvidere ud fra de under 1) nævnte principielle synspunkter, at en ikke uvæsentlig del af arbejdet inden for de resterende områder vil kunne henlægges til arbejdsdirektoratet, således at ministeriets departement alene får de koordinerende og planlæggende opgaver.

Arbejdsministeriets departements opgaver vil herefter være af et sådant omfang, at spørgsmålet om enten en nedlæggelse af ministeriet

eller en overflytning af andre opgaver til dette ministerium må melde sig.

4) En samling af administrationen af undervisnings- og uddannelsesvæsenet i eet ministerium vil give dette ministerium et så omfattende ressort, at det vil være nærliggende at rejse spørgsmål om udskillelse fra undervisningsministeriet af administrationen af visse kulturelle områder (arkivvæsenet, biblioteksvæsenet, museer, bygningsfredning, Danmarks radio, statsydelse til kunstnere, kunstakademiet og kulturelle fonds m. v.) til et særligt ministerium for kulturelle anliggende, som tillige naturligt måtte omfatte administrationen vedrørende teatre, film og biografer, der i så fald måtte overføres fra justitsministeriet.

Et medlem (Koch), der er enig i, at der ikke bør indføres et nyt administrativt led imellem universiteterne og de øvrige højere læreanstalter på den ene side og vedkommende departement på den anden side, finder ikke på nærværende tidspunkt at kunne udtale sig om, hvorvidt de nævnte læreanstalter og andre forskningsområder bør forblive i, resp. overføres til undervisningsministeriet, eller om man bør tilstræbe en selvstændiggørelse i et nyt ministerium omfattende forskning og dermed sammenhængende opgaver. Dette medlem kan derfor ikke på nærværende tidspunkt slutte sig til det under 4) udtalte og finder tillige, at det under 3) fremhævede trænger til nøjere overvejelse i sammenhæng med problemer, der endnu er uafklarede.

5) Det skal endelig bemærkes, at oprettelsen af de under 3) omhandlede direktorater vil medføre visse lokalemæssige problemer, og at man har henledt boligministeriets (slotsforvaltningens) opmærksomhed herpå, men spørgsmålet har endnu ikke været behandlet i centraladministrationens lokaleudvalg.

6) Administrationsudvalget forventer i nær fremtid at kunne afgive en mere omfattende udtalelse om foranstående forslag og motiveringen for disse, herunder om fordelingen af de administrative funktioner mellem departement og direktorater.

*Statsministeriets bekendtgørelse nr. 290 af 19. september 1961.*

BEKENDTGØRELSE OM FASTSÆTTELSEN AF FORRETNINGSOMRÅDET FOR  
MINISTERIET FOR KULTURELLE ANLIGGENDER

På statsministeriets derom nedlagte forestilling har Hans Majestæt Kongen den 19. september 1961 allerhøjest bestemt, at der fra 20. september 1961 at regne til ministeriet for kulturelle anliggender overføres følgende sagsområder:

fra undervisningsministeriet: sager vedrørende arkivvæsen, biblioteksvæsen og museums væsen (med undtagelse af de under Københavns universitet: henhørende museer), sager vedrørende Dansk folkemindesamling, Dansk sprognævn, Det kongelige Teater og Den kulturelle Fond, Det kongelige danske Musikkonservatorium og de øvrige musikkonservatorier, den musikpædagogiske uddannelse og støtten til musiklivet, Det kongelige Akademi for de skønne Kunster i København, kunstudstillinger, Statens kunstfond, Eckersberg-Thorvaldsenfondet og anden støtte til bildende kunstnere, Dansk forfatterfond, støtte til forfattere og andre former for støtte til litteraturen, Statens almindelige Videnskabsfond og Rask-Ørsted fondet, sager vedrørende oplysningsforbundene, lovgivningen

vedrørende bygningsfredning, lovgivningen vedrørende radiospredning, lovgivningen om ophavretten til litterære og kunstneriske værker og om retten til fotografiske billeder, sager vedrørende Nordisk institut for folkedigtning, Det danske Institut for Videnskab og Kunst i Rom, danske lektorer i udlandet og Det danske Selskab,

fra justitsministeriet: sager vedrørende skuepilbevillinger og teaterforhold i øvrigt og sager vedrørende film- og biografteatervæsenet med undtagelse af statens filmcensur,

fra forsvarsministeriet: Tøj museet,

fra handelsministeriet (ministeriet for handel, håndværk, industri og søfart): Det danske kunstindustrimuseum og Danmarks tekniske museum og

fra statsministeriet: sager vedrørende naturfredning samt videnskabelige reservater m. m. i henhold til reservatloven og Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd og Statens teknisk-videnskabelige fond.

*Statsministeriet, den 19. september 1961.*

**Kampmann.**

/ F. Grase.

*Statsministeriets bekendtgørelse nr. 296 af 25. september 1961.*

**BEKENDTGØRELSE OM OVERFØRELSE AF VISSE FORRETNINGSOMRÅDER  
TIL UNDERVISNINGSMINISTERIET**

På statsministeriets derom nedlagte forestilling har Hans Majestæt Kongen den 23. september 1961 allerhøjest bestemt, at der fra den 1. oktober 1961 at regne til undervisningsministeriet overføres følgende sagsområder:

fra arbejdsministeriet: lovgivningen vedrørende lærlingeforhold, sager vedrørende støtte til lærlinge i forbindelse med disses rejse- og opholdsudgifter under oplæring uden for hjemstedet,

fra socialministeriet: sager vedrørende ungdomsklubber, Dansk ungdomsklubseminarium og feriekolonier knyttet til folkeskolens arbejde,

fra handelsministeriet (ministeriet for handel, håndværk, industri og søfart): sager vedrørende lærlingeuddannelse, tekniske skoler og fagskoler samt handelslærlingeskoler, handelsmedhjælperskoler og højere handelsskoler, han-

delshøjskoler, elementære tekniske uddannelser (uddannelse af tekniske assistenter, laboratoriemedhjælpere, laboratorieteknikere, kemoteknikere, tekstilteknikere, hospitalslaboranter, visse uddannelser på Kunsthåndværkerskolen i København samt Skolen for boligindretning og Varmemesterskolen), teknikumuddannelserne, andre videregående tekniske uddannelser (Bygningskonstruktørskolen, maskinteknikerkursus, elektroteknikerkursus, undervisningen af elektroinstallatører, andre uddannelser på Kunsthåndværkerskolen samt værkstedsfunktionærskolerne, Støbemesterskolen og Håndværksrådets mesterprøvekursus), den på de teknologiske institutter stedfindende statstilskudsberettigede undervisning, Husassistenternes fagskole og maskinist- og maskinmesteruddannelsen.

*Statsministeriet, den 25. september 1961.*

**Kampmann.**

*/ F. G rage.*

Den 11. oktober 1961.

## NOTAT TIL STATSMINISTEREN VEDRØRENDE DEN FORELØBIGE ADMINISTRATION I UNDERVISNINGSMINISTERIET AF EFTERUDDANNELSEN

I tilslutning til administrationsudvalgets notat af 31. august 1961 til statsministeren skal man meddele, at udvalget i efterfølgende møder har behandlet spørgsmålet om opbygningen af undervisningsministeriets administration efter de stedfundne omlægninger af arbejdsområderne imellem ministerierne, og man finder det hensigtsmæssigt at orientere statsministeren om følgende synspunkter, der af udvalgets formand og sekretariat har været drøftet med undervisningsministeren, som har givet tilslutning til de nedenanførte betragtninger.

Der er i udvalget enighed om, at man ikke straks kan føre en endelig organisationsplan både for så vidt angår skoleområdet (folkeskolen, seminarierne og gymnasierne) og efteruddannelsen ud i livet. Det er derfor udvalgets hensigt ved afgivelsen af 1ste betænkning at opstille en plan, der i visse henseender må anses for midlertidig, og i det omfang, det er muligt, at skitsere den efter udvalgets opfattelse mest hensigtsmæssige permanente ordning. Særlig for så vidt angår de fra handelsministeriet overførte uddannelsesområder, skønnes det påkrævet, at der så hurtigt som overhovedet muligt gennemføres en midlertidig administrationsordning, som tillader, at de aktuelle problemer finder en hurtig og effektiv løsning.

Udvalget skal derfor foreslå, at der midler-

tidigt ansættes en kommitteret for de omhandlede erhvervsuddannelser, og at der til rådighed for den kommitterede etableres et sekretariatskontor, hvis leder kan være stedfortræder for den kommitterede, og som aflønnes som kontorchef. Under den kommitterede må endvidere tilsynet med de tekniske uddannelser og tilsynet med maskinmesteruddannelsen og handelsskole-tilsynet sortere.

Det må være den kommitteredes opgave at søge de foreliggende aktuelle problemer løst hurtigst muligt. Udvalget er af den opfattelse, at den kommitterede ved løsningen af disse problemer bør stå direkte under undervisningsministeren. Udvalget har herved haft for øje, at den kommitteredes foreløbige arbejdsopgaver væsentligst vil være af departemental karakter. Det vil være den kommitteredes opgave ved løsningen af de omhandlede spørgsmål gennem et samarbejde med departementet at sikre den fornødne koordination med andre undervisningsområder.

Da den foreslåede ordning er af midlertidig karakter, vil det være naturligt at inddrage den kommitterede i arbejdet med tilrettelæggelsen af den endelige administrationsordning, der bør udarbejdes i forbindelse med undervisningsministeriets 1ste departement og administrationsudvalget.